SUOMI-UNKARI

N:o 5 Hinta 30:— 1954

VUODEN 1954 KOSSUTH-PALKINTOJEN JAKO

Tänä vuonna jaettiin Unkarissa seitsemännen kerran vapautuksen jälkeen Kossuth-palkinnot tieteen, taiteen, kirjallisuuden ja sosialistisen rakennustyön saavutuksista. Palkinnonsaajia oli melkein sata.

Kuvamme on Kossuth-palkintojen jaosta Budapestin Parlamenttitalossa. Mikrofonin takana puhemiesneuvoston puheenjohtaja István D o b i.

Lehtemme on tällä kertaa erikoisesti omistettu Kossuth-palkintojen saajille.

SUOMI-UNKARI

SUOMI—UNKARI SEURA r.y:n ÄÄNENKANNATTAJA

Julkaisija: **SUOMI—UNKARI SEURA r.y.**

Toimitusneuvosto: **Suomi—Unkari Seuran johtokunta**

Päätoimittaja: **Marja Helin**

Toukokuun 15 pnä 1954

SISÄLTÖ:

Lehti ilmestyy 12 kertaa vuodessa

Toimituksen ja konttorin osoite: **Helsinki, Mikonkatu 8. A. 13.**

TILAUSHINNAT:

Vuosikerta 300 markkaa, irtonumerohinta 30 markkaa.

Tilauksia vastaanottavat kaikki postitoimipaikat ja Rautatiekirjakauppa.

Painettu Helsingissä 1954, Kustannusosakeyhtiö Yhteistyön kirjapainossa.

I k a n s i s i v u: Akateemikko Lajos K r e y b i g, jolle on myönnetty tänä keväänä Kossuth-palkinto hänen teoksestaan "Agrotekniikan tekijät ja johtavat periaatteet". Kuva liittyy kirjoitukseen "Maanparannustoiminta Unkarissa" sivulla 4.

I I I k a n s i s i v u: Yleiskuva Kossuth-palkintojen jaosta Budapestin Parlamenttitalossa.

I V k a n s i s i v u: Szolnokin sokeritehtaan viljelyksillä lannoitetaan 1600 hehtaarin laajuisia syyskylvöjä ilmasta käsin PO 2-tyyppisellä NL:ssa valmistetulla lentokoneella, joka 15—20 metrin korkeudesta levittää lannoitetta 19 metrin levyiselle alueelle. Työ vaatii entisen 250 työpäivän asemesta vain 40 työtuntia.

Lämmin Suomen kansan ystävä
MINISTERI FERENC DÖMÖTÖR
on poissa

Hän edusti parasta ja aitoa Unkaria

Ministeri Dömötörin äkillinen poismeno on syvästi järkyttänyt meitä hänen ja hänen maansa ystäviä. Hänen elämänmyönteinen, valoisa olemuksensa on lähtemättömästi piirtynyt kaikkien meidän mieliimme ja hän tulee aina edustamaan sitä parasta ja aitoa Unkaria, johon me olemme ystävyyssiteitä solmineet. Jo pelkällä olemuksellaan hän rakensi lämpimiä suhteita veljeskansojemme välille. Hän piti maastamme, ihaili sen luonnonkauneutta ja kansaa, jonka työteliäisyyttä hän aina kunnioitti. Hän toivoi, että me oppisimme puolestamme tuntemaan hänen maataan ja kansaansa sekä sen suurta rakennustyötä. Henkilönä ministeri Dömötör elävöittikin unohtumattomalla tavalla näiden ystävyyssuhteiden kehittymistä. Siellä missä hän oli, vallitsi optimismi ja kultainen huumori. Hänen asennoitumisensa pohjana oli sydämellisyys ja voimakas tunne vähäosaisia kohtaan. Se näkyi hänen suhtautumisessaan muihin ihmisiin ja ympäristöönsä sekä hänen elämäntyössään, jonka hän oli alunpitäen omistanut maansa työtätekevän kansan taistelulle. Hän rakasti elämää, rauhaa ja tulevaisuutta, mikä niin kuvaavalla tavalla heijastui hänen suhteessaan lapsiin. Ei ole tälläkään kadulla lasta, jota hän ei olisi tavatessaan herttaisesti taputtanut olalle veitikan loistaessa, kuten aina, hänen silmäkulmassaan.

Jättäessämme nyt viimeiset hyvästimme Teille, ministeri Dömötör, tunnemme syvästi sen suuren menetyksen, joka näin on kohdannut sekä perhettänne ja kansaanne että myös meitä suomalaisia. Me muistamme Teitä hartaalla kunnioituksella ja ystävyydellä. Teidät Unkarin kansa lähetti tänne ja Teidän työnne maittemme välisten ystävyys- ja kulttuurisuhteiden kehittämiseksi on kantanut ja kantaa hedelmää. Suomalaisten ystävienne kiitolliset ja kaipaavat ajatukset seuraavat Teitä viimeiselle matkallenne.

Jääkää hyvästi, rakas ystävämme, ministeri Ferenc Dömötör.

(Puhe, jonka maisteri Ele Alenius piti Suomi-Unkari Seuran puolesta ministeri Dömötörin muistotilaisuudessa Unkarin lähetystössä 11. 5.)

Hortobágyn pusztaa Itä-Unkarissa.

"Magyar Mezögazdaság" (Unkarin maatalous) aikakauslehden vastaava toimittaja Sándor Hováth:

MAANPARANNUSTOIMINTA UNKARISSA

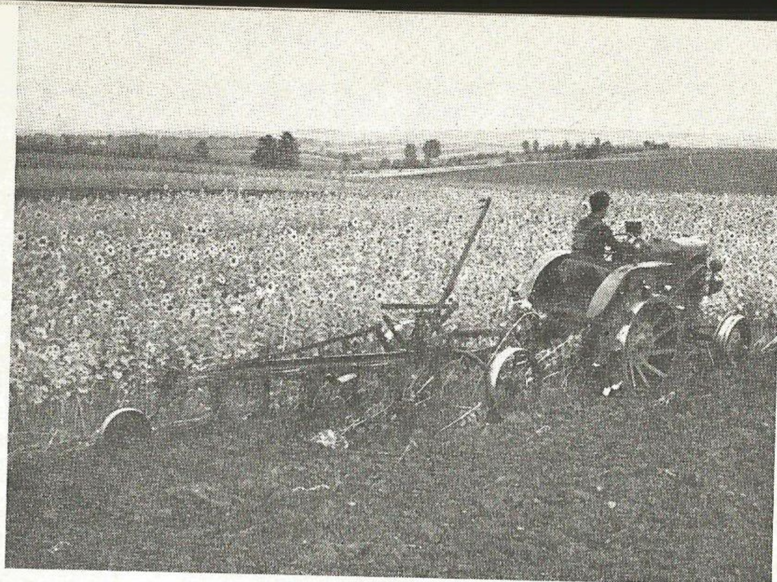
Kamppailussa parempien korjuutulosten ja jatkuvasti kasvavien keskimääräissatojen saamiseksi on vähäsatoisten ja sairaiden maa-alueiden hedelmälliseksi tekemisen — maanparannus — tärkeä ase. Suurin osa Unkarin vähäsatoisia ja sairaita alueita on happamia, enimmäkseen raskaita maita tai kevyempiä lentohiekkamaita. Happamien natriumhydraattipitoisten alueiden yhteispinta-ala nousee lähes miljoonaan holdiin (1 hold = 0.57 ha), ja lentohiekka-alue on vielä laajempi. Näiden alueiden hedelmälliseksi tekeminen on tärkeää Unkarin maataloustuotannon kehittämiselle.

Hortobágyn kastelua.

Happamia maita on suurimmaksi osaksi Hortobágyn seuduilla, Berettyö- ja Körös-jokien varsilla, Tiszan laaksossa sekä Szolnokin pölymaaharjanteilla. Viimeksi mainitut syntyivät kaksi-, kolmekymmentä vuotta sitten niiden viemärien reunoille, joita kaivettiin seudulle ristiin rastiin jokilaaksojen, soiden, metsien ja kaislikkojen kuivattamiseksi. Jokien veden säännöstelytoimenpiteiden, metsien raivauksen ja viemärien kaivun yhteydessä nuo enimmäkseen rannoilla olevat harjut, jotka osittain ovat natriumpitoisia, osittain kalkkiköyhiä, laadultaan hyvin vaihtelevia, nousivat pinnalle maan uumenista. Tunnusomaisinta niille on", toteaa akateemikko Lajos Kreybig, "että ne kyllästävät natriumilla ja vahingollisilla natriumsuolakasautumilla — vieläpä noista suoloista haitallisimmalla, natriumhydraatilla — sen maakerroksen, johon kasvit tunkevat juurensa."

Natriumhydraattialueet ovat yleensä vaikeita muokata, niissä on huono vesitalous, ja kun ne sijaitsevat maan sadeköyhimmillä seuduilla, muodostuu viljelys niillä täysin epävarmaksi. Seurauksena siitä oli,

Vihreää lannoitusta. Nuoret kesäkukat kynnetään maahan.

että nuo alueet jätettiin laidunmaiksi, joilla harjoitettiin laajaa karjanhoitoa.

Natriumhydraattialueiden parannustyöt ovat viime vuosina päässeet huomattavaan vauhtiin. Parannusmenetelmä on ensi sijassa kemiallinen: maaperään sekoitetaan kemikaalioita, jotka vaikuttavat maan satoisuuteen kohottavasti. Kemiallisten maanparannusmenetelmien ohella näyttelevät kuitenkin huomattavaa osaa myös veden säännöstely, maan järkiperäinen muokkaus ja lannoitus. Erityisen suurimerkitykselliseksi muodostuu näiden alueiden kastelu. Kaikki natriumhydraattipitoisen maaperän parannusmenetelmät muodostuvat kuitenkin vain silloin täysin menestyksellisiksi, kun ei käytetä ainoastaan kemiallisia, vaan myös maatalousteknillisiä parannuskeinoja. Taatuimmaksi kemialliseksi parannusmenetelmäksi on osoittautunut sokeritehtaiden kalkkilietteen tai kipsin levittäminen maan pinnalle. Holdin alalle levitetään keskimäärin 100 kaksoissentneriä kipsiä tai 300 kaksoissentneriä sokeritehtaan kalkkilietettä. Berettyö- ja Körös-jokien alueilla on menestyksellisesti käytetty maanparannuksessa kalkkipitoista pohjamaakerrosta, jota sekoitetaan pintakerroksiin. Menetelmän kehitti 18:nnella vuosisadalla ja 19:nnen vuosisadan alussa edistyksellinen unkarilainen oppinut Sámuel Teszedik, ja tuolla menetelmällä on nykyisin

— valtavia maahöyliä ja muita koneita käyttämällä — jo parannettu laajoja alueita.

Tuollaisen natriumhydraattipitoisen maaperän järjestelmällisen parannustyön avulla voidaan saavuttaa huomattava sadon lisäys. Vuonna 1953 arvioitiin 35 tilalla maanparannuskustannukset ja saatu sadon lisäys. Noista 35 tilasta 26:lla yhden ainoan vuoden sadon lisäys peitti kaikki maanparannuksesta koituneet kustannukset ja neljällätoista niistä oli sadon lisäys arvoltaan puolitoista kertaa niin suuri kuin maanparannuskustannukset — ja vain yhdeksällä tilalla jäi sadon lisäys pienemmäksi kuin parannuskustannukset. Kun ajattelemme, että maanparannuksen vaikutus kestää vuosikymmeniä, havaitsemme selvästi, että sairaiden maiden parannustöihin kannattaa sijoittaa huomattavia aineellisia arvoja.

Noilla 35 tarkastustilalla oli vehnän tuotto 3.3, rukiin 3.2, syysohran 4.5, maissin 10, mailasen 15 ja sokerijuurikkaan 53 kaksoissentneriä holdia kohden suurempi kuin läheisillä naapuritiloilla, joilla maanparannusta ei ollut suoritettu. Myös viljalajeista saatu olki- ja rehumäärä kasvoi huomattavasti. Siten voitiin karjan lukua lisätä ja maan hedelmöittämiseen saatiin entistä enemmän eläinten lantaa. Niin loi maanparannustyö kaikinpuolisen perustan maatalouden jatkuvalle kehittämiselle.

Vielä merkityksellisempi on — vaikkakaan sitä ei voida aivan kaikilla alueilla käyttää — maan kastelu, natriumhydraattialueiden pa-

Viininviljelyksen tutkimuslaitoksen koekenttiä Kecskemétissä.

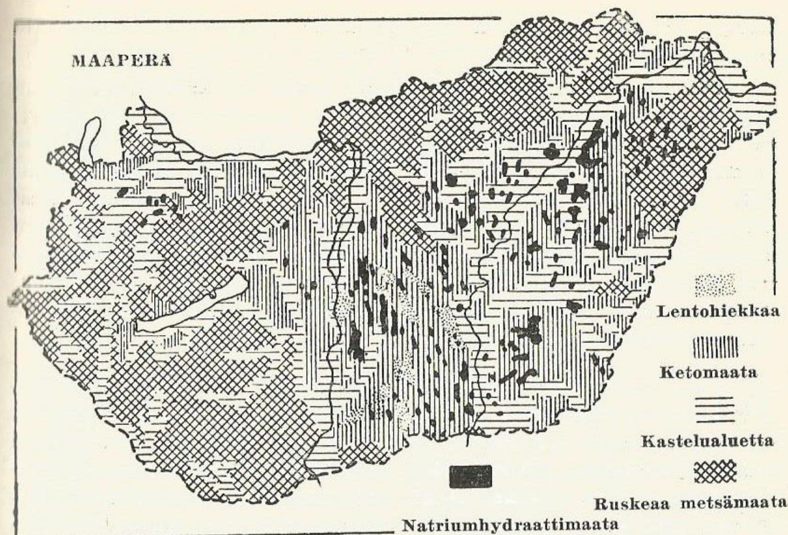

rannuksessa parhaaksi osoittautunut menetelmä. Tiszan varsilla tällaisten riisipeltojen sadot ovat kastelun avulla muodostuneet erinomaisiksi ja viljan laatu on mainio. 30—40 kaksoissentnerin keskimääräissato holdilta ei ole harvinainen, ja alueella sijaitsevat valtiontilat sekä maatalousosuuskunnat ovat myös useiden vuosien keskimääräissadon huomioonottaen päässeet 18—20 kaksoissentnerin satoon holdia kohden.

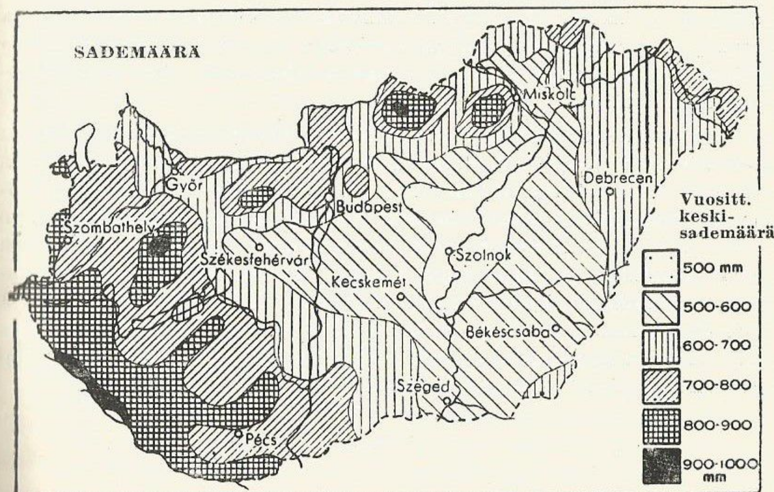
Kasteluverkoston rakennustyö ja siirtyminen kastelutalouteen yhä laajemmilla alueilla kytkeytyy siis läheisesti kysymykseen natriumhydraattipitoisten alueiden parantamisesta. Tässä suhteessa onkin — Tiszalökin padon ja Tisza-joen kanssa samansuuntaisesti kulkevan pääkastelukanavan rakentamisen ansiosta — tehty valtavia edistysaskeleita.

Toinen sairaan maaperän muoto on kevyt lentohiekka, jota on pääasiassa Tonavan ja Tiszan välisellä seudulla sekä Nyirissä ja Somogein piirikunnassa. Lentohiekka on alkujaan tuulen irroittamaa ja kuljettamaa maata ja hiekkakerroksen paksuus määräytyy maanpinnan muotojen mukaan. Tuulen vaikutusvoimaa hillitsee kuitenkin yhä enemmän maataloudellinen edistys ja liikkuvat hiekkakinokset kahlitaan toinen toisensa jälkeen. Tonavan ja Tiszan välisellä alueella sijaitsevat lentohiekkaseudut ovat huomattavan kalkkipitoisia, mutta sen sijaan Nyirin alueen ja Somogyin piirikunnan hiekka on kalkkiköyhää. Tärkein parannusmenetelmä näillä alueilla on korkealle kehitetty viljelys: viini- ja hedelmätarhojen istutus sekä hiekan sitominen kasvien avulla.

Nyirin seudun kalkkiköyhien ja vaihtelevien lentohiekkamaiden parannusmenetelmät on kehittänyt Kossuth-palkinnon saanut tiedemies Vilmos Westsik. Hän sai aikaan alueella sellaisia kylvötuloksia, että ne tekivät mahdolliseksi kohottaa lentohiekkamaan satoisuutta merkittävässä määrässä. Tällä seudulla on paras hiekkaa parantava kasvi lupiini. Tuo kasvi kerää juuriinsa typpeä ja tarjoaa maahan kynnettynä vihreänä lannoitteena maaperän bakteereille mainiot elinmahdollisuudet. Käyttämällä oikein suunniteltua lupiinien maahan kyntöä onnistui Vilmos Westsik kohottamaan rukiin sadon 18 ja perunan sadon 80 kaksoissentneriin holdia kohden sellaisilla mailla, missä aikaisemmin oli saatu holdilta vain 4 kaksoissentneriä ruista tai 25—30 kaksoissentneriä perunoita. Westsik otti kylvötoimenpiteissään huomioon rehukasvienkin kehittämisen. Myös lupiini itse on — asianmukaisen valmistuksen jälkeen — rehuksi sopiva. Ja parannetussa maaperässä menestyvät monet varsinaiset rehukasvitkin, kuten mailanen. Täten voitiin saada karjanrehua ja nostaa maaperän jatkuvaan parantamiseen tarvittavan eläinlannan tuotantoa. Ja lentohiekan paranta-

Tämän sivun kartat havainnollistavat Unkarin maaperäsuhteita ja sademäärää.

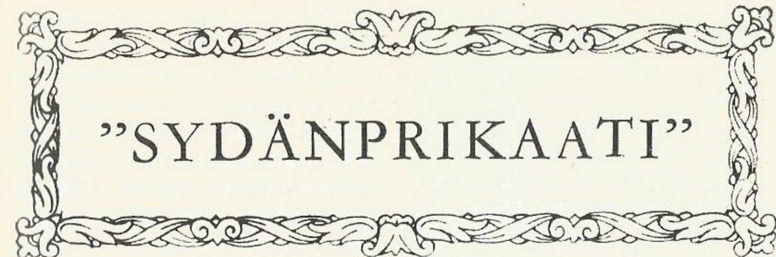
miseen on juuri elimellisen lannoitusaineen runsas käyttö tehokkain menetelmä.

Tonavan ja Tiszan välisillä kalkkipitoisilla lentohiekka-alueilla on sopivin maanparannuskasvi valkokukkainen kannusohdake, jonka kylvöllä päästään samanlaisiin tuloksiin kuin Nyirin seudulla lupiinilla. Toinen keino Tonavan ja Tiszan välisen alueen maaperän parantamiseksi ja hiekan sitomiseksi on hedelmä- ja viinitarhojen istutus. Kecskemétin, Nagykörösin ja Ceglédin rinteillä on viime vuosikymmenien aikana istutettu laajoille alueille viiniköynnöksiä ja hedelmäpuita. Hyvin hoidetut ja riittävästi lannoitetut hiekkamaan viini- ja hedelmätarhat antavat hyviä ja korkealaatuisia satoja, ja tällä tavoin muodostuu lentohiekka-aluekin rikkaaksi ja hedelmälliseksi.

Myös uusimmissa Unkarin maataloustuotannon kehittämistä koskevissa päätöksissä on lukuisia säädöksiä sairaiden maiden hedelmöittämisestä. Lähimpien kolmen vuoden aikana on suoritettava maanparannustyöt 180 000 holdin suuruisella happamien ja natriumhydraattipitoisten maiden alalla. Toimenpiteisiin käytetään v. 1954 67 000, 1955 88 000 ja 1956 156 000 vaununlastia maanparannusaineita (kalkkilietettä, kipsiä ja ruskohiilenjätettä).

Päätös antaa paikallisten kansanneuvostojen, maatalouden tuotanto-osuuskuntien ja valtiontilojen omatoimiseksi tehtäväksi kalkituksen, peltojen järkiperäisen kastelun ja natriumhydraattipitoisten alueiden ojituksen. Lentohiekka-alueilla omistetaan suurta huomiota maanparannuskasvien ja suojametsikköjen istutukseen. Valtio antaa viljelijöille ilmaiseksi taimet ja siemenet sekä tukee viini- ja hedelmätarhojen istutusta.

Ennen vuotta 1945 ei valtio katsonut maanparannustyötä omaksi tehtäväkseen. Natriumhydraattialueet huonontuivat huonontumistaan ja myös lentohiekkaseuduilla pääsi maanviljelys juurtumaan vain joillakin vähäisillä alueilla. Vuodesta 1945 lähtien on maanparannustyö tullut valtion tehtäväksi ja maataloustuotanto on päässyt kehittymään vuosi vuodelta yhä laajemmilla alueilla. Kasteluverkosto on laajentunut, uudenaikaisin kylvömenetelmin on tehty laajat lentohiekka-alueet hedelmälliseksi ja kemiallinen maanparannus on muuttanut satoisiksi viljapelloiksi monet sellaiset natriumhydraattipitoiset seudut, joita kansa ennen nimitti "heinäsirkkaniityiksi".

"SYDÄNPRIKAATI"

Kirjoittanut Lajos Szilvasi

Häikäisevä valo ympäröi leikkauspöydällä lepäävää potilasta, kirurgia ja hänen apulaisiaan. Salissa vallitsee syvä hiljaisuus. Ei kuulu muita ääniä kuin instrumenttien heikkoa metallista kilinää.

Professori päättää rintakehän avauksen. Hänen kätensä pysyvät sekunnin ajan liikkumattomina. Hän tarkastelee syvää unta nukkuvan potilaan keuhkojen hengitystä ja tuota pientä moottoria, joka on kuolemansairas.

"Millainen on potilaan tila?"

Hillitty kysymys on osoitettu nukutuksesta huolehtivalle tohtorille ja sisätautien spesialistille, jotka molemmat seisovat potilaan pääpuolella tarkkaillen hänen valtimonsa lyöntejä sekä verenpainettaan.

"Hän on kunnossa."

Sekunnin hiljaisuuden täyttää vain imulaitteen surina. Sitten hillitty käsky:

"Hiljaisuus, olkaa hyvä."

Leikkauksen jännittävin hetki on koittanut. Syvää unta nukkuvan 30-vuotiaan naispotilaan kohtalo ratkaistaan nyt.

Professori avaa sydänpussin. Molemmat apulaiset ja salin hoitajatar avustavat odottamatta ohjeita, syvästi keskittyneinä työhönsä. Professori "pääsee nyt sydämeen", jossa läppä, jonka kautta veri kulkee vasemmasta sydänkorvakkeesta sydänkammioon, on tukkeutunut.

Vain kirurgin sormet ovat työssä. Kaikki hänen ympärillään seisovat, pidättävät hengitystään. Szegedin lääketieteellisen yliopiston professori Gábor Petri, veszprémiläinen kirurgi Iván Penkov ja muut lääkärit, jotka ovat saapuneet oppimaan tätä vaikeata leikkausta, tuijottavat lumottuina

professori Imre Littmannin käsiä. Nuo kädet antavat uutta elämää leikkauspöydällä olevalle sairaalle sydämelle.

Professorin pikkusormi tunkeutuu sydänläppään. Mitään ei tapahdu, vaikka hän eroittaa läpän yhteenpusertuneet seinämät toisistaan avaten veren virralle esteettömän tien.

Äkkiä sydämen lyönti selvästi voimistuu.

Vielä muutamia minuutteja, ja leikkaus on ohi. Professori Littmann riisuu naamionsa ja viittansa ja hymyilee hiukan väsähtäneesti ympärillään seisoville.

"Kaikki kävi hyvin."

Eräs vieraista onnittelee häntä. Professori Littmann katsoo onnittelijaan sanoen:

"Onnittelut kuuluvat 'sydänprikaatille'."

* * *

Ketkä kuuluvat "sydänprikaatiin"? Ketkä ovat ryhtyneet suorittamaan tällaisia äärimmäisen vaikeita ihmissydämen leikkauksia kuolemaa torjuen?

Professorin ensimmäiset apulaiset ovat tummatukkainen, lyhytkasvuinen Antal Temesvári ja kookas kandidaatti Ferenc Robicsek, jolla on hiekanvärinen tukka. Professori selittää, että Temesvárilla on "taikurin käsi" ja että 28-vuotiaalla Robicsekilla, joka on maailman nuorin sydänkirurgi, on erinomaiset kirurgin lahjat.

Yliopiston lehtori István Kunos on prikaatin spesialisti sisätautien alalla. Ennen leikkausta hän tutkii jokaisen potilaan läpikotaisin ottaen yhdessä työtoverinsa, lehtori István Jónan, ryhmän röntgenspesialistin kera, ei vähempää kuin 124 koetta. He ehdottavat leikkausta kokeellisiin tutkimuksiinsa nojautuen.

Kandidaatti Pál Keszler oli ryhmän ensimmäinen nukutusasiantuntija. Hän työskentelee nyt muualla. Hänen paikalleen tuli lääketieteen ylioppilas László Pálos, joka opiskelee viimeistä lukukauttaan. Hän erikoistuu nukutuskysymyksiin.

Leikkaussalin hoitajatar Irén Verö on hiljainen, rauhallinen henkilö. Hän on työskennellyt 16 vuotta leikkaussalissa ja toimii virheettömästi ja määrätietoisesti ohjeita tarvitsematta. Siinä ovat tohtorin arvossapidetyt, urheat työtoverit.

Ja viimein: "sydänprikaatin" kapteeni ja sielu on professori, lääketieteen kandidaatti, täydennysopetusta antavan kirurgisen klinikan johtaja Imre Littmann.

* * *

"Sydänprikaati" muodostettiin silloin, kun Littmannin klinikka perustettiin. Professorin apulaiset ja johtaja Littmann itse olivat

etevän neuvostoliittolaisen kirurgin, professori Petrovskin oppilaina hänen oleskellessaan Unkarissa.

"Professori Petrovski opetti meille, miten rintakehän leikkauksia on suoritettava. Ilman hänen apuaan ei Unkarissa ehkä olisi lainkaan sydänkirurgiaa", professori Littman lausuu mielipiteenään.

Juuri professori Petrovski kehoitti Imre Littmannia aloittamaan sydänleikkausten suorittamisen.

Kun hän vuonna 1937 suoritti loppututkinnon Pécsin lääketieteellisessä yliopistossa, ei hän vielä edes uneksinut siitä, että hän ehkä joskus tulevaisuudessa suorittaisi sydänleikkauksia. Vuosikausiin hän ei saavuttanut varmaa asemaa. Vuonna 1941 Vilmos Milkó kiinnitti hänet työhön laitokseen, joka nykyisin on Bajcsy Zsilinszky-sairaala. Tuo iäkäs, kansainvälisestikin arvossapidetty kirurgi johti Littmannin tielle, joka teki hänestä etevän kirurgin.

Vapautuksen tapahduttua hän laati rohkeita suunnitelmia. Vuodesta 1948 lähtien hän saattoi omistaa koko huomionsa kysymykselle, miten synnynnäisiä ja myöhemmin saatuja sydänsairauksia voidaan parantaa.

"Ne ovat minun henkilökohtaisia vihollisiani", hän lausui puhuessaan erään työtoverinsa kanssa sydäntaudeista.

Professori Littmannia on aina

Professori Imre L i t t m a n sai tänä keväänä Kossuth-palkinnon saavutuksistaan kirurgian alalla.

ahdistanut ajatus, miten kymmenien tuhansien lasten ja aikuisten elämä, terveys ja onni ovat vaarassa. Monilta tuhansilta lapsilta on riistänyt onnellisen nuoruuden tuo synnynnäisistä sydäntaudeista tavallisin, jossa sikiön pääaortan ja keuhkovaltimon yhdistävä kanava (ns. Botall-kanava) jää sulkeutumatta syntymän jälkeen. Täten useita litroja verta "kar-

kaa" pääaortasta keuhkovaltimoon. Karannut veri on sydämelle rasitus ja sen ohella se jää pois ruumiin verentarvetta tyydyttämästä. Tuosta vaivasta kärsivät lapset ovat laihoja, kehityksessään jälkeen jääneitä, lyhyeen hengittäviä eivätkä voi leikkiä tai juosta.

Katsellessaan omien lastensa Jutkan ja Lacin ruusunpunaisia poskia professori Littmann ei voinut olla ajattelematta niitä monia lapsia, jotka eivät olleet terveen näköisiä. Oli myös toinen — sekin vaikea hengityksen ehkäisijä, niinsanottu Fallotin tetralogia. Siinä sydämen molemmat puoliskot eivät ole täydellisesti eristetyt toisistaan, niin että käytettyä verta pääsee sekoittumaan aortan tuoreeseen, happipitoiseen vereen. Tuota tautia sairastavien lasten iho ei ole normaalilla tavalla ruusunpunainen, vaan saa sinertävän vivahteen, jonka vuoksi sairautta nimitetäänkin "siniseksi taudiksi". Sen vaivaamat lapset ovat alikehittyneitä. He tuskin voivat kävellä.

Myöhemmällä iällä saaduista sydäntaudeista keskusteltaessa professori Littmann kerran kuuli muutamia tosiasioita ja numeroita, jotka kannustivat häntä eteenpäin. Hänelle kerrottiin, että Unkarissa noin 30—40 000 ihmistä sairasti sydämen läppävikaa. Se on tavallisimpia varttuneella iällä saaduista sydänsairauksista. Reumaattisen kuumeen vaikutuksesta sydämen kaksiosainen läppä, jonka kautta veri virtaa vasemmasta eteisestä sydänkammioon, supistuu joutuessaan rasituksen alaiseksi, eteinen laajenee ja keuhko joutuu puristukseen. Potilas tulee työkyvyttömäksi, huohottaa, saa läkähtymiskohtauksia, hänen ysköksissään on usein verta ja hänet on tuomittu vitkalliseen kuolemaan.

"Sydänkirurgia on luotava Unkarissa!"

Unkarin kirurgia sai rohkaisijakseen professori Petrovskin, kuuluisan neuvostoliittolaisen kirurgin, joka saapui vuonna 1949 Unkariin. Imre Littmann oli eräs niistä lääkäreistä, jotka määrättiin työskentelemään hänen suoranaisina apulaisinaan.

* * *

Professori Petrovski oleskeli kaksi vuotta Unkarissa. Lääketieteellisessä maailmassa tunnetaan yleisesti, että hän "antoi piristävän ruiskeen Unkarin takapajuiselle kirurgialle".

Hän opetti Unkarin kirurgeille, ettei heidän koskaan pitäisi tyytyä saavutettuihin tuloksiin. Hänen työtoverinsa muistavat, että hän harvoin kiitti, mutta usein kehoitti oppilaitaan ottamaan ohjeekseen tunnuslauseensa:

"Ei koskaan pysähdystä eteenpäin menossa, vaan kohti parempia suorituksia!"

Unkarin lääkärit muistavat sen äärettömän huolenpidon, jonka hän omisti potilailleen. He muistavat erään tapauksen, jolloin rintakehäleikkauksesta johtui jälkiseurauksia ja ilmaa tunkeutui molempiin rintaonteloihin. Potilaan henki riippui siitä, onnistuttiinko ilma pumppaamaan pois tai ei. Professori Petrovski kävi sekä yöllä että päivällä aina tunnin väliajoin tarkastamassa potilaansa tilan eikä antanut periksi, ennenkuin ilma oli menestyksellisesti pumputtu pois, vaikka useat imulaitteet rikkoutuivat prosessin aikana — ja potilaan henki pelastui.

"Niin kauan kun potilas hengittää, on parantumisen toivoa", hän lausui vaikeimpien leikkausten yhteydessä.

* * *

Kesäkuun 15 päivänä 1949 Imre Littman suoritti professori Petrovskin kehoituksesta ensimmäisen sydänleikkauksensa lapselle, jota vaivasi synnynnäinen sydäntauti. Tuota päivää voidaan pitää Unkarin sydänkirurgian syntymäpäivänä.

Sen jälkeen asiat lähtivät liikkeelle. Yhdessä lastenlääkäri Renée Fonón kanssa Littmann kirjoitti teoksen "Synnynnäiset kehitysviat sydämessä ja pääsuonissa".

Vuonna 1951 professori Petrovski palasi Neuvostoliittoon. Samana vuonna hänen oppilaansa Imre Littmann nimitettiin yliopiston professoriksi ja häntä kehoitettiin perustamaan täydennysopetusta antava kirurginen klinikka.

Klinikalle saapuneille lääkäreille annetaan täydennyskoulutusta kolmen tai neljän vuoden aikana. Joka kahdeksas viikko he kokoontuvat professorin huoneeseen juomaan kupin kahvia sekä keskustelemaan pitkään ja innokkaasti kirurgisista kysymyksistä. Näitä muodollisuuksista vapaita tilaisuuksia nimitetään "kotitutkinnoiksi". Klinikka on muovautunut yhteisöksi, jossa vallitsevat tarkat säännöt.

* * *

Keväällä 1953 professori Littmann suoritti sydänläppäleikkauksen. Sen jälkeen hän on tehnyt 55 sellaista leikkausta. Hän on palauttanut elämän, onnen ja ilon yli viidellekymmenelle ihmiselle, joiden sydämeen hän on tunkeutunut parantavine sormineen korjaten tuskattoman leikkauksen avulla sen, minkä luonto oli turmellut.

Lainatkaamme muutamia sanoja hänen potilaittensa kirjeistä. Eräs 31-vuotias nainen kirjoittaa: "Ajattelen Teidän kuulevan mielellänne siitä, että olen nyt täysin terve. Jokainen potilas klinikalla tunsi olevansa ikäänkuin professorin oma lapsi." Professori ottaa lipastostaan esiin tytön valokuvan, jossa on omistuskirjoi-

tus: "Meidän Marikamme uudelleensyntymisen muistoksi — maailman onnellisimmilta ja kiitollisimmilta vanhemmilta, herra ja rouva Ernö Frankilta." Toinen todistuskappale: Anna Caven Lillafüredistä lähettämä, "Köszív"-kiveä esittävä postikortti, johon on kirjoitettu: "Entinen potilas tervehtii tällä vuosisatoja vanhan 'Kivisydän' ('Köszív') hautakiven kuvalla sydänten parantajaa." Kokonainen joukko parantuneiden potilaitten lähettämiä kirjeitä ja kortteja on todisteena "sydänprikaatin" hyvästä työstä ihmishenkien pelastamiseksi ja sen kyvystä taistella sairautta vastaan.

Leikkauksen jälkeen alkoivat alikehittyneet lapset kasvaa. "Sinistä tautia" poteneiden iho muuttui ruusunpunaiseksi ja terveeksi ja heidän elämänsä niin onnelliseksi kuin szegediläisen Marika Tárkányn, jonka tiedoitus kertoo enemmän kuin monet laveat sanat: "Tänään iltapäivällä olin ulkona kelkkailemassa. Se oli ihanaa. Olen onnellinen, kun minun ei enää tarvitse katsella ikkunasta toverieni leikkimistä ulkona. Kiitoksia teille, herra professori."

Ihmiset, jotka olivat joutuneet vuoteen omiksi ja tuomitut sydänläppävikaisina kuolemaan, ovat palanneet työhönsä. Kaikki he ovat parantumisestaan kiitollisuudenvelassa "sydänprikaatille", Unkarin lääketieteelle.

Kirurgian rakastajat — sen nimen on eräs lääkäri antanut "sydänprikaatille". Hän on todellakin oikeassa. He kaikki rakastavat parantavaa työtään ja ovat omistaneet sille koko elämänsä. Ei ole ihmeteltävää, vaikka sata heidän parantamaansa potilasta ja Unkarin lääketieteelliset piirit arvostavatkin heidät korkealle.

"Sydänprikaatin" jäsenet tunsivat oikeutettua ylpeyttä, kun professori Littmann vuonna 1953 käytti puheenvuoron Unkarin tiedeakatemian yleiskokouksessa. Hän aloitti toteamalla, että synnynnäisiä ja myöhemmällä iällä saatuja sydäntauteja parannettiin kirurgisin menetelmin vain harvoissa maailman suurkaupungeissa

"Koskaan aikaisemmin", hän sanoi, "aina meidän päiviimme saakka, ei Unkarissa ole harjoitettu sydänkirurgiaa. Vuoden 1949 jälkeen, neljän lyhyen vuoden aikana — ennenkuulumaton kehitys lääketieteessä — tämä uusi ja voimakas tieteen haara on voittanut alaa myös Unkarissa professori Petrovskin antaman avun ansiosta."

Akatemia kuunteli tärkeätä esitelmää suurella mielenkiinnolla. Kun sen loppusanat "voimme olla rohkeasti vakuuttuneita, että me tällä alalla kerran kykenemme yhä enemmän ja enemmän vapautumaan pakosta luottaa vain luonnon hyviin voimiin", olivat lausutut, purkautuivat myrskyisät suosionosoitukset tulkiten koko maan professori Littmannia ja "sydänprikaatia" kohtaan tunteman kunnioituksen.

* * *

Työ klinikassa on kovaa ja hellittämätöntä. Eläimille suoritettavin koeleikkauksin tutkitaan uusia menetelmiä. Suuri määrä tutkimustyötä on jo tehty, mutta paljon on vielä jäljellä, ennenkuin kirurgia voi täydellisesti hallita luontoa. "Sydänprikaati" on käynyt tuohon työhön.

Maan kaikkien osien kirurgit ovat tervetulleita klinikkaan vaihtamaan työkokemuksiaan, niin että sairaita sydämiä voitaisiin leikata myös Szegedissä, Debrecenissä ja muualla.

Muutamia päiviä sitten Szegedin yliopiston professori Gábor Petri, klinikassa vieraillut oppinut kirjoitti sen vieraskirjaan: "Tälle klinikalle antaa leiman omistautuminen sairauksien parantamiselle, palava rakkaus tieteeseen, taukoamaton ponnistelu uusia, korkeampia päämääriä kohti, halu jakaa tietoja sekä määrätietoinen ja hyvin organisoitu työ. Henkilökunnan täydellinen yhteistyö, ystävyys ja epäitsekkyys ovat antaneet suuren oppitunnin. Kiitos siitä."

* * *

Potilas alkaa herätä narkoottisesta unestaan. Hän tuntee vielä tuskaa ja on puolittain huumautunut. Hänen olemuksensa ja tajuntansa kirkastuu vähitellen. "Sydänprikaati" seisoo hänen ympärillään. Professori Littmann, hänen apulaisensa, "taikurin kädet" omistava Temesvári, laiha Robicsek hiekanvärisine hiuksineen, tanakka Kunos, hillitty István Jóno, ylioppilas Keszler ja ystävällinen Irén Verö — kaikki he hymyilevät hänelle.

Potilas yrittää heikosti hymyillä. Hän tietää kykenevänsä muutamien kuukausien jälkeen taas työhön, tervehtyvänsä ja voivansa iloita elämästä auringonpaisteessa.

Endre Kövesi:

Toinen *KOSSUTH-PALKINTO*

Soitan ovikelloa ja kookas, vakavailmeinen tyttö avaa oven. Hän ohjaa vieraan läpi eteishuoneen, missä noin neljätoistavuotias poika puuhailee suurella asiantuntemuksella varjokuvakoneen kimpussa. Tuossa ensimmäisessä huoneessa vallitsee mallikelpoinen järjestys, mutta huonekaluista voi havaita, ettei ole kulunut kauankaan siitä, kun täällä on riehunut hurja lasten intiaanisota. Nyt "intiaanit" ovat hetkeksi haudanneet sotakirveensä ja kaksi Acsin tytärtä (Lujza, joka on vanhin, ja palmikkopäinen Zsuzsi) istuvat jo koulukirjojensa ääressä. Viereisestä huoneesta kaikuu Tshaikovskin erään oopperan kaunis sävel.

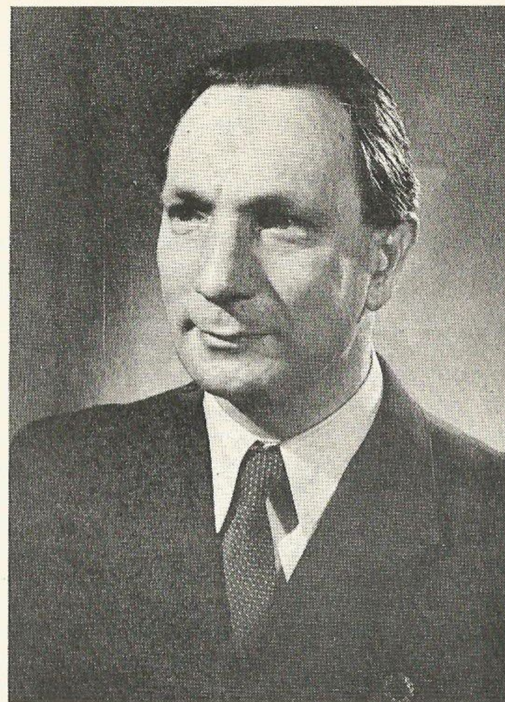
Siellä istuu kaminan vieressä Baby, neljäs Acsin tytär. Hän hoitelee nyt mahtavaa musiikkikaappia, jonka säiliö on täynnä taidelevyjä. Talon rouva kuuntelee puolitoistavuotias Eszter sylissään ajatuksiinsa vaipuneena Lenskin tuskantäyteistä jäähyväisaariaa. Nyt kipittää kylpyhuoneesta saliin pikkuinen kuudes tytär Marcsa.

"Äiti, saanko mennä kentälle luistelemaan?"

"Minulla ei ole mitään sitä vastaan, jos sisaresi saattavat sinut sinne ja jos isä antaa luvan."

Ernö Acs laskee kirjan kädestään ja nousee seisomaan kirjoituspöytänsä äärestä. On mielenkiintoista, ettei hän lainkaan vaikuta kuivettuneelta tiedemieheltä, vaan pikemminkin lujatekoiselta, voimakkaalta työläiseltä, joka vaivattomasti kykenee nostelemaan 80 kilon säkkejä. Hänen olemuksensa uhkuu järkkymätöntä elämäniloa ja sitkeätä tahtoa ja vain tavattoman korkea ja leveä otsa kertooo, että edessämme seisoo oppinut ajattelija.

"Nyt on varsin myöhä. Ehkä mieluummin huomisaamuna, sopiiko?"

Ernö Acs

Neljännestätoista ikävuodestaan lähtien Ernö Acsin oli itse huolehdittava toimeentulostaan. Hänestä tuli juoksupoika, myöhemmin lennätintyöläinen. Kaupunkilaisproletaarin kurja elämä on jättänyt häneen omat jälkensä. Palavassa lapsensydämessään hän päätti tulla keksijäksi ja luoda jotain suurta ihmiskunnalle. Lujasti ja itsepintaisesti hän piti kiinni päätöksestään lukien sanomattomin ponnistuksin yksityistä tietä ylioppilaaksi ja kirjoittautui sitten yliopiston matemaattiseen ja fysikaaliseen tiedekuntaan. Viimeisenä opintovuotenaan hän voitti eräällä työllään akateemisen palkinnon — mutta toimen saaminen osoittautui kuitenkin hänelle mahdottomaksi.

Ilman nimityskirjaa hän opetti vuosina 1934—1937 eräässä yksityiskoulussa saaden 80 pengön

kuukausipalkan, jota ei kuitenkaan maksettu kahden kuukauden kesäloman ajalta. Tuona aikana hän ohjasi yliopistossa "palkattomana apulaisena" ylioppilaiden mittausharjoituksia ja suunnitteli sivutöikseen uuden mittausmenetelmän, joka oli senaikaisessa ammattikirjallisuudessa ainoalaatuinen. Se oli hänen tohtorinväitöskirjansa.

Varmana ja mitä parhaassa mielenvireessä hän meni tutkimuskomission eteen. Toiset assistentit — jotka toivoivat hänelle kaikkea hyvää — löivät vetoa hänen puolestaan. Enemmistö arveli, että Acs suoriutuisi erittäin kunniakkaasti, joskin oli eräitä pessimistejä, jotka eivät olleet kunniasta niinkään varmoja — mutta sitä, etteikö Acs kirkkaasti suoriutuisi kokeestaan, ei kukaan epäillyt.

Kasvot liidunvalkoisina Acs palasi salista.

"Hylätty..."

Jokaiselle oli päivänselvää, että tässä oli tahdottu osoittaa, että proletaari pysyköön loitolla tieteen piiristä.

"Kahden kuukauden kuluttua voit mennä jälkikokeeseen...", eräs sanoi hämillään, vain jotain sanoakseen.

Acs pudisti kuitenkin päätään.

"Siihen minulla ei ole varaa..."

Kun hän astui ulos yliopiston ovesta, hänen epätoivonsa oli jo haihtunut. Hän puristi huulensa yhteen ja ajatteli:

"Emme ole vielä valmiita. Kerran tulen myös minä olemaan..."

Siihen aikaan hän oli 30-vuotias ja kotona häntä odotti kolme lasta.

Hän työskenteli Dial Telephonhandels-A.G:n, Standardin tytäryhtiön teknillisenä virkailijana. Jokapäiväiset leipähuolet erottivät hänet tieteellisestä työstä. Hän alkoi keskustella työläisten kanssa, auttoi heitä, milloin se vain oli hänelle mahdollista ja lähentyi yhä enemmän heitä.

Vuonna 1945 hän vihdoin löysi paikkansa elämässä, ja niin loppuivat hänen nuoruusvuosiensa huolet.

Jo vuosia hän oli opettanut mekaanikoille puhelinkeskusten pääperiaatteiden tuntemusta. Nuo kojeet olivat monimutkaisia, hitaita, liian isoja sekä kalliita ja niissä oli lukemattomia vikautumismahdollisuuksia. Siksi hän päätti suunnitella uuden, yksinkertaisemman kojeen.

Maassa riehui kaikki aikaisemmat mittasuhteet ylittävä inflaatio, eikä suinkaan ollut kannustavaa, että koko kymmenhenkinen perhe nukkui yhdessä ainoassa huoneessa ja että kun jollakin lapsella ei ollut kenkiä, hänen täytyi jäädä pois koulusta.

Acs valmistautui huhtikuun 4. päivän juhlalliseen kulkueeseen, vapautuksen juhlaan, mutta lähti

ennen sitä aamuvarhaisella käväisemään kellarissa puita pilkkoakseen. Pieni varomattomuus — ja samassa hänen sormensa oli melkein poikki hakattu. Vaimo juoksi lääkärin luo, mutta tämä oli suostuvainen neulomaan haavan umpeen vain, jos sai maksun kullassa. Kultaa Acsilla ei tietenkään ollut, ja niin hän sai pahan verenmyrkytyksen. Acs joutui kuudeksi viikoksi sairaalaan, ja siellä pakollisessa yksinäisyydessä alkoi uuden keskuksen perusajatus syntyä.

Joulukuun lopussa (Unkari oli jo silloin saanut hyvän forinttirahakantansa) hän kutsui toimistoonsa kolme työläistä, joiden kanssa hän keskusteli suunnitelmastaan. Ensin he eivät käsittäneet hänen aivan oudoista uusista yhdistämisperiaatteistaan mitään. Hän väitteli heidän kanssaan koko yön, ja nuo yksinkertaiset ihmiset tajusivat, että tässä oli syntymässä vallankumouksellinen uudistus Unkarin puhelinteollisuudessa. Kun he aamuvarhaisella erosivat toisistaan, hän ei ollut velvoittanut heitä mihinkään. Ja kuitenkin he taistelivat ja työskentelivät horjumatta keksijän rinnalla seitsemän vuoden ajan, kunnes he vihdoin saattoivat luovuttaa hallituksen edustajille tuhannen numeron keskuksen kokeiltavaksi.

Mutta älkäämme kiirehtikö tapahtumien edelle.

Ernö Acs esitti Standardin johdolle suunnitelmansa. Lyhyen ajan kuluttua hänelle ilmoitettiin, ettei hänen keksintöään ryhdyttäisi toteuttamaan.

Kaksi vuotta kului ilman, että mitään tapahtui. Keksintö taivalsi byrokratian surkeata tietä. Sillä välin työskentelivät kuitenkin tapahtumat Acsin hyväksi ja vuosisadan käännekohta oli saavutettu.

Eräänä päivänä vuoden 1949 keväällä Acs kutsuttiin ministerin puheille.

Ministeri pyysi häntä istumaan ja alkoi puhua. Hän selosti, kuinka monien uusien malmi- ja öljylöytöjen tekemistä äsken hyväksytyn viisivuotissuunnitelman toteuttaminen edellytti ja kuinka geofyysikot nukkuivat prinsessa Ruususen unta. Ministeri puhui yhteen menoon kaksikymmentä minuuttia.

"No, mitä te voisitte kaiken tämän kuultuanne tehdä?"

"Uuden puhelinkeskuksen..."

Ministeri hymyili.

"Teidän on ryhdyttävä johtamaan geofyysistä instituuttia."

Hän puristi ajatuksiinsa vaipuneen keksijän kättä uudelleen ja hymyili.

"Uskon, että tulette geofysiikan ohella luomaan myös tuon keskuksen..."

Ministeri oli oikeassa. Suuren tehtävän vaikutuksesta puhkesi Ernö Acsin lahjakkuus nyt täyteen kukkaansa. Hän esitti itsestään äkkiä kokonaan uuden puolen, sillä hän osoittautui erinomaiseksi organisaattoriksi. Kolmessa vuodessa hän ehti tehdä suunnilleen seuraavaa: hän oli järjestänyt geofysikaalisen tutkimustyön ja sen ohella korvannut omissa opinnoissaan ne kymmenen vuotta, jotka häneltä olivat menneet hukkaan, laatinut luonnoksen astemittarista ja sen tieteellisestä teoriasta, minkä yhteydessä hän osoitti kaksi uutta sähköopillista lainmukaisuutta. Yhdeksän kertaa hän kävi opintomatkalla Ruotsissa, Hollannissa, Tshekkoslovakiassa, Itävallassa ja Saksassa tutkien alan laitteita. Samanaikaisesti hän laati tutkimusinstituutin investointisuunnitelman ja perusti kaukopuhelinalan tutkimuslaitoksen. Edelleen hän ohjasi instrumenttiteollisuuden tutkimuslaitoksen ja monien muiden maan eri osiin perustettujen tutkimuslaitosten rakennustöitä.

Geofysikaalisen instituutin työntekijät ryhtyivät Acsin johdolla keväällä 1950 suunnittelemaan erään raaka-ainetutkimuksessa käytettävän kojeen valmistusta. Tuollaisia kojeita oli tuotu siihen saakka ulkomailta ja ne maksoivat miljoona forinttia kappale. He loivat mallin, joka on kelvollinen myös vientiin. Vuonna 1952 valmistui Acsin perustamassa geofysikaalisten kojeitten tehtaassa sarjan ensimmäinen kappale, joka oli valmistettu kokonaan unkarilaisista aineista ja joka oli parempi ja hinnaltaan vain kolmasosa siitä, mitä ruotsalainen koje maksoi. Ja samana vuonna sai teknillisten tieteiden kandidaatti Ernö Acs kultaisen Kossuth-palkinnon erään seismisen heijastuslaitteen suunnittelusta.

Tuhannen numeron keskusta hän ei kuitenkaan ollut hetkeksikään unohtanut. Marraskuussa 1951 hän oli saanut valmiiksi yhden kojeen ja sovittanut sen keskukseen siten todistaen, että hänen suunnitelmansa olivat toteutettavissa. Vuotta myöhemmin hän rakensi kerrontakenttään sovitettavan puhelinetsijän.

Tällä välin hän oli eronnut geofysikaalisesta kojetehtaasta. Nyt hän omistautui "vain" kahden suuren tutkimuslaitoksen johtamistyölle ja antautui nuorten työtoveriensa avustamana kaikkine voimineen 1000-numeroisen keskuksen valmistamiseen. Puolueen ja hallituksen edustajat tiedustelivat usein henkilökohtaisesti häneltä työn edistymistä ja tarjosivat siinä kaikkea tarvittavaa henkilökohtaista ja aineellista tukea.

Seitsenvuotisen jännittyneen työn jälkeen, joulukuussa 1953 oli ensimmäinen osa yrityksestä suoritettu. Kansantasavaltamme hallitus sai vastaanottaa keksijältä uuden kaukopuhelinkeskuksen, joka on paljon halvempi, yksinkertaisempi ja käyttövarmempi kuin Standard-malli, ja huomattavasti vähemmän tilaa vaativa kuin vanha tyyppi. Keksintö luovutettiin kaukopuhelinteknilliselle "Belojannis"-tehtaalle, jonka tehtävänä on suunnitella alkuperäisen mallin perusteella joukkovalmistukseen sopiva laite. Nyt on jo Belojannis-tehtaan insinöörien ja työläisten huolena 1000-numeroisen keskuksen mahdollisimman pikainen valmistaminen. Sen avulla tehdään myös ulkomailla tunnetuksi Unkarin teknillisen älymystön lahjakkuutta ja luomisvoimaa.

Ernö Acs sai maaliskuun 15 p:nä 1954 toisen kerran Kossuth-palkinnon. Tuona iltapäivänä hän palasi tavallista aikaisemmin kotiin ja vietti iltapuhteen perheensä ja ystäviensä parissa. Toinen toisensa jälkeen tulivat Acsin lapsukaiset kotiin työstä ja koulusta, ja myrskynä he riensivät syleilemään päivän sankaria. Lujza, Kati, Zsuzsi, Baby, Marcsa, vieläpä piskuinen Eszterkin tarkastelivat perinpohjaisesti toista pientä, kultareunaista seppelettä. Luonnollisestikaan ei Acs-puolisoiden ainoa poika, Ernö nuorempi liioin puuttunut "onnittelijakaartista".

Puhuttiin iloisen mielialan vallitessa minkä mitäkin. Lujza järjesti suuren levykonsertin — Acs nojautui kaminaan ja katseli väsymättä leikkiviä, hullutelevia lapsia. Hänen hymyssään oli hiljaista iloa, puhtaan tieteen, etenevän rintaman ihmisen onnea.

"Kunpa tietäisit, millaista iloa perhe tuottaa . . ."

Hän ei odottanut vastausta. Hänellä oli vain sisäinen tarve ilmaista ajatuksensa. Ja kuin musikaalisena vastauksena kajahtivat radiosta V. sinfonian . . . kohtalonsinfonian ensimmäiset, aavistelevat akordit . . .

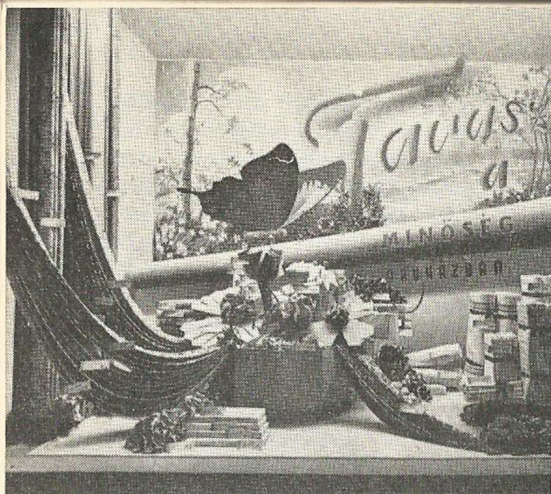
Hän täytti lasit.

"Jatkuvan taistelun malja . . . ja myös teidän, tulevat sukupolvet!"

Lasit kilahtavat. Sitten syvä hiljaisuus. Ja Beethovenin musiikista kaikui kirkkaana ja voitollisena ajatus: Ihmisen tahto voittaa kohtalon.

KEVÄISIÄ IKKUNOITA

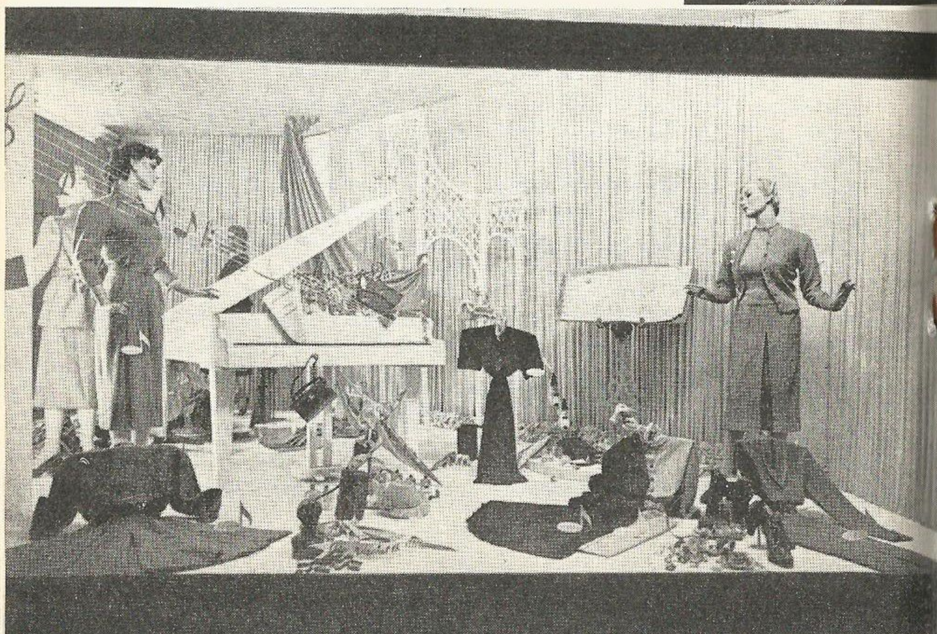

Kevät on puhjennut täyteen loistoonsa Budapestin näyteikkunoissa, missä tavaran paljous, uudet houkuttelevat laadut ja alentuneet hinnat kutsuvat ostajia. — Yllä: "Laatu"-tavaratalon kauniisti sommiteltu kangasikkuna, oikealla miesten kevätasusteita "Auringonsäde"-tavaratalossa.

Yllä: Keväinen sukkaikkuna Budapestin Suuressa tavaratalossa. Allavasemmalla naisten takkeja, pukuja ja muita asusteita saman tavaratalon suuressa kulmaikkunassa, oikealla korkeasta laadustaan tunnettuja unkarilaisia kenkiä "Laatu"-tavaratalossa, jonka näyteikkunoissa toistuu perhosaihe.

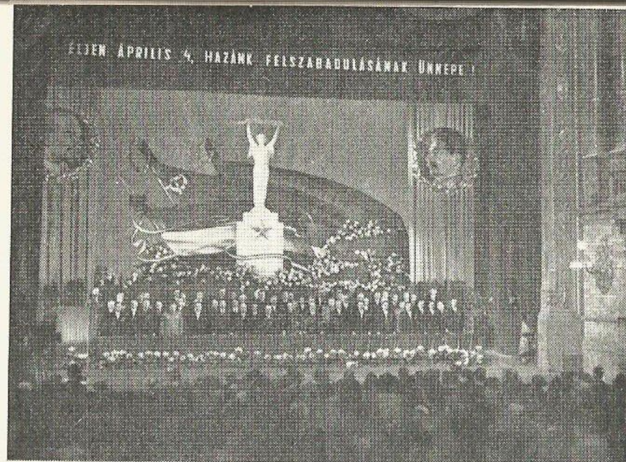
Unkarin nuoriso on kautta maan muistanut juhlakokouksissaan maaliskuun 15. päivää, vuoden 1848 maaliskuun nuorten sankarillista esimerkkiä. — Oikealla kuva pioneerikulkueesta matkalla Budapestin Kansallismuseon edustalle.

MAALISKUUN 15. PÄIVÄ

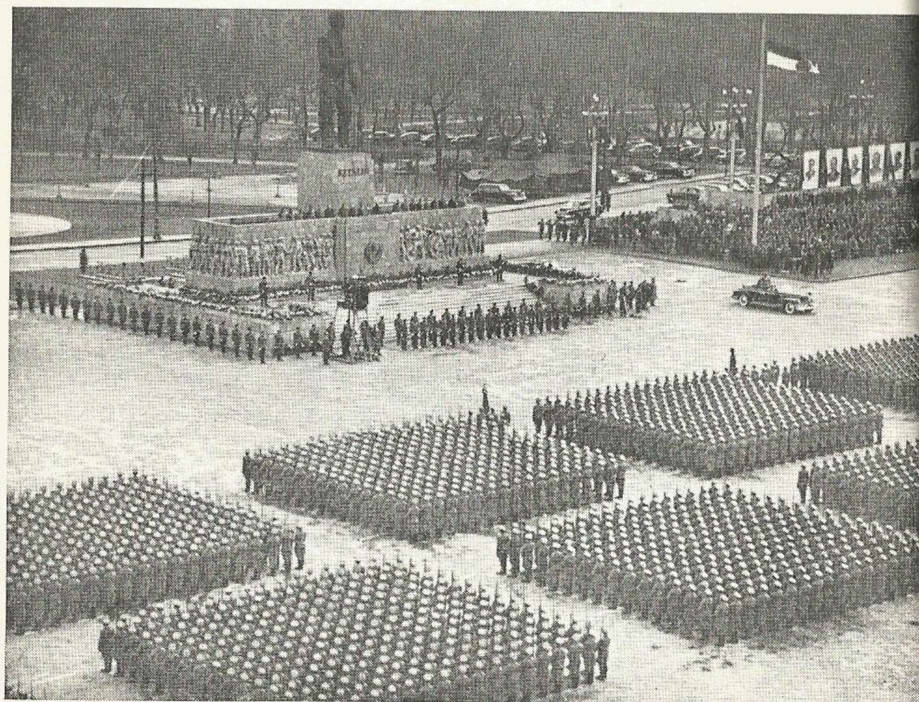

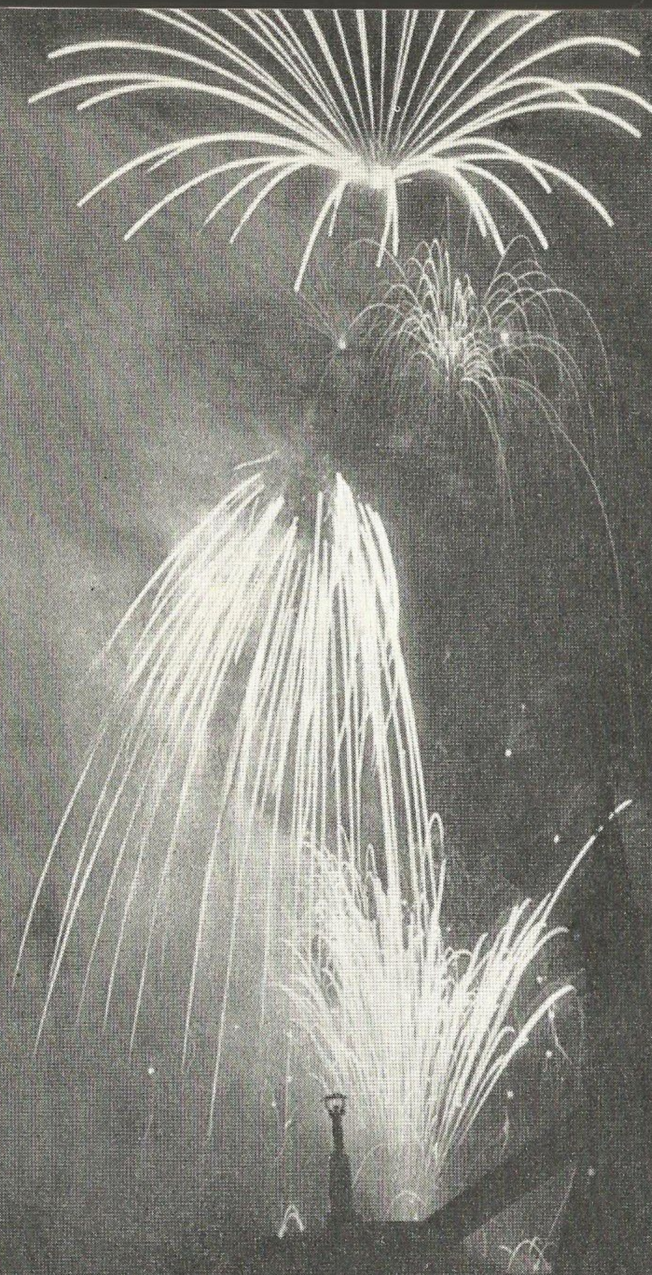
Budapestin Kansallismuseon edustalle, missä Petöfi 106 vuotta sitten lausui kuuluisan vallankumousrunonsa "Nouse, Magyar!", kokoontui juhlapäivänä kaksikymmentätuhantinen nuorisojoukko. — Viereisellä siv. pioneereja lippuineen Kansallismuseon portailla, vasemmalla juhlayleisöä.

HUHTIKUUN NELJÄS

Huhtikuun neljäntenä päivänä vietettiin kaikkialla Unkarissa maan vapautumisen yhdeksättä vuosijuhlaa. — Kuva yllä on Budapestin valtionoopperassa pidetystä tilaisuudesta, alla sotilasparaatista Stalin-patsaan edustalla, oikealla näemme juhlaillan ilotulitusta Budapestissä.

Tarinahetki Unkarin parhaan muurarin seurassa

Budapestin XIV alueella — kuten monissa muissakin pääkaupungin osissa — on laajamittainen asuntojen rakennustyö käynnissä. Tämän asuntoalueen rakennukset tulevat tarjoamaan 460 perheelle kodin. Muutamien rakennusten rappaamattomat tiiliseinät ovat vasta alkuvaiheessaan. Eräät ovat nousseet jo toisen kerroksen korkeuteen.

Erään talon ensimmäisessä kerroksessa rakentaa Béla Sipöcz nopein käsin tiiliseinää. Hän omistaa komean arvonimen: hän on kaksi kertaa saanut stahanov-merkin, hän on muurarien ammattikunnan paras työläinen ja monen työnuudistusmenetelmän laatija.

Katselemme hänen käsiään ja työtään. Siinä ei ole kiirettä tai hätiköimistä, ainoastaan määrätietoista yksinkertaisuutta. Hänen käsiensä liikkeissä havaitsee kymmenien vuosien kokemuksen.

”Kuinka monta vuotta olette ollut muurarina, veli Sipöcz?” me kysäisemme.

”No — onhan siitä jo kolmekymmentä vuotta, kun aloin näihin hommiin. Vuonna 1924, neljätoistavuotiaana otin ensi kerran muurauslastan käteeni . . .”

Katsomme häntä hämmästyneenä. Hän on siis jo 44-vuotias, vaikka näyttää vasta vähän yli kolmenkymmenen ikäiseltä. Huomautammekin hänelle, että hän voisi reippaasti sanoa itseään kymmenen vuotta nuoremmaksi.

Vastaukseksi Sipöcz näyttää meille hymyillen valokuvaa, jossa on kaksi solakkaa nuorukaista.

”Mutta tämä puhuu totta”, hän sanoo. ”Tässä ovat molemmat poikani. Kumpikin he ovat muurareita ja riuskoja ovatkin”, hän huomauttaa peittelemättömällä ylpeydellä. ”He ovat oppilaitani ja nuorempi työskentelee vielä nytkin minun ohjauksessani . . . vaikka kuka tietää, kuinka kauan . . . Unkarissa rakennetaan nykyisin paljon ja hyvät ammattimiehet ovat kysyttyjä . . . Eikä sekään ole varmaa, että hän jää muurauslastan käyttelijäksi . . .”

”Kuinka niin? Eikö hänellä ehkä ole halua tehdä muuraustöitä?” me keskeytämme.

”Onpa hyvinkin! — molemmat pojat pitävät kovasti muuraushommasta. Mutta katsokaas nyt: jo yksistään minun työprikaatistani on eräs kohonnut tämän rakennustyön johtajaksi, eräs korjaustyökunnan päälliköksi ja kolme työnjohtajiksi . . . Sanalla sanoen, nuorten ura voi johtaa moneen suuntaan.”

Olemme Béla Sipöczin asunnossa. Hänellä on Budapestin XIII piirissä Angyalföldissä kaunis nykyaikainen kaksio.

Puhe johtuu entisiin aikoihin, muurarien silloiseen elämään. Sipöcz näyttää

Béla S i p ö c z Budapestin XIV alueen Mogyoródinkadun asuntorakennustyömaalla.

vanhaa, kellastunutta lehteä, "Épitömunkás" (Rakennustyöläinen) nimisen ammattilehden numeroa, joka on ilmestynyt joulukuun 1. päivänä 1930. Eräässä artikkelissa on otsake: "Numerotietoja rakennustuotannon alenemisesta". "Budapestissä oli tänä vuonna 11.272 rakennusalan ammattityöläisestä vain 3.990 työssä . . . 63 prosenttia työläisistä oli myös kesällä työttömänä. Keskimääräinen työssäoloaika nousi 8—10 viikkoon. Maaseudulla on tilanne vielä toivottomampi: 14.449 maaseudun rakennustyöläisestä oli vain 3.138lla työtä ja heilläkin vähemmän kuin kolmen kuukauden ajan. 78 prosenttia työläisistä ei ylipäätään saanut lainkaan työtä. Noin 25.000 rakennustyöläistä uhkaa kaikkia aikaisempia kauheampi talvi . . ."

Työn jälkeen on mukava kuunnella radiota ja lueskella sanomalehteä . . .

Myös Béla Sipöcz tietää omakohtaisesti, mitä työttömyys merkitsee. Hän sai kokea monta kovaa nuorena muurarinkisällinä kolmekymmentäluvulla.

"Ja jos onnistui kesällä työtä saamaankin", hän muistelee noita aikoja, "niin joulukuussa oli sesonki lopussa ja vasta maaliskuussa saattoi päästä uudestaan töihin . . ."

Vuonna 1945 hänen elämänsä muuttui, eikä hän siitä lähtien koskaan ole ollut työttömänä. Toinen toistaan seurasivat suuret rakennustyöt: aluksi jälleenrakennustyöt ja sitten uudet tehdas- ja asuinrakennukset maan kaikilla kulmilla. Hän oli mukana rakentamassa "Mátyás Rákosi-kulttuuripalatsia Budapestin XIII kaupunginosaan Angyalföldiin ja samaan kaupunginosaan nousseita asuintaloja. Marraskuun 9. päivänä 1952 hän pääsi ammattikuntansa kolmanneksi parhaaksi työläiseksi ja toukokuun 16. p:nä 1953 hän voitti "ammattikunnan parhaan työläisen" arvonimen.

Tänään hänen elämänsä on toisenlaista kuin silloin, kun hän kierteli työn haussa rakennustyömaan portilta toiselle. Nykyisin suorittavat tehokkaat koneet — torninosturit, laastikoneet, vibraattorit ja kuljetushihnat — paljotöiset ja raskaita ruumiillisia ponnistuksia vaatineet tehtävät. Myös hänen ansionsa ovat muuttuneet: Sipöcz itse ansaitsee keskimäärin 2.000 forinttia kuukaudessa ja hänen vaimonsa 1.000 forinttia. Noista 3.000 forintista heiltä menee vuokraan vain 57 forinttia — siis ainoastaan 1.9 prosenttia heidän tuloistaan. Täten jää

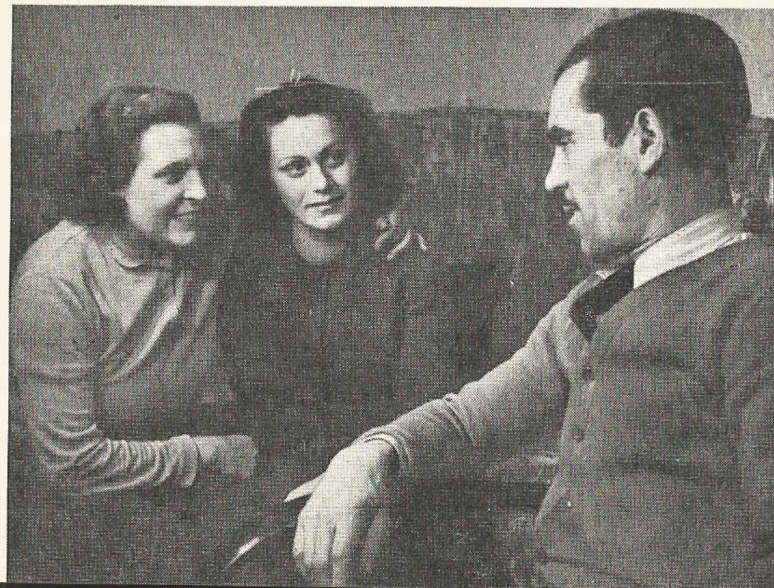
rahaa elatukseen ja sivistystarpeisiin runsaasti, sitäkin enemmän, kun Sipöcz saa työpaikassaan hyviä ja halpoja aterioita. Ja hän, joka entisaikaan ei milloinkaan voinut käydä teatterissa, on nykyisin säännöllinen ooppera- ja teatterivieras.

Béla Sipöcz on tehnyt työmenetelmiin useita parannuksia. Erästä käytetään seinän muurauksessa: rakennuksen kaikkiin neljään kulmaan asennetaan kulmaraudasta valmistettu nyörin ohjaaja — ja nämä sitten yhdistetään toisiinsa nyöreillä. Näitä nyörejä apuna käyttäen voidaan nyt tiilet latoa riviin ilman kohtisuoramittailuja, mikä suuresti jouduttaa työtä. Toinen uudistus koskee seinäpinnan rappausta: hän ei käytä siinä lastaa, vaan "ajaa" rappauksen erityisellä työvälineellä "ylös".

Hän opettaa koeteltuja menetelmiään ja uudistuksiaan järjestelmällisesti nuorelle polvelle. Sipöcz ei ole ainoastaan Unkarin paras muurari, vaan myös opastuksessa ja kokemustensa toisille jakamisessa eräs ensimmäisiä. Opastaessaan hän asettuu nuoren työläisen taakse ja seuraa tämän työskentelyä. Sitten hän ottaa tältä työkalun omaan käteensä ja näyttää hänelle kärsivällisesti oikeat otteet, kunnes nuorukainen on päässyt täydellisesti perille kaikista muurauksen ja rappauksn nikseistä. Viimeksi hän oli tekemisissä "Pálinkás"-nuorisoprikaatin kanssa. Se täytti aikaisemmin norminsa 90-prosenttisesti, mutta nykyisin jo 190—200-prosenttisesti.

Tuosta saavutuksesta — ja vielä monista muista työtuloksista — saa "Pálinkás"-prikaati kiittää Béla Sipöcziä. Mutta ei ainoastaan "Pálinkás"-prikaati ole hänelle kiitollisuudenvelassa, vaan myös ne monet ihmiset, jotka ryhmän paremman työn ansiosta pääsevät aikaisemmin muuttamaan uusiin asuntoihinsa. Sipöcziä sekä muita hänen kanssaan samalla tavoin työskenteleviä kiittää koko maa tullessaan siten nopeammin rakennetuksi ja kaunistetuksi.

Ammattikuntansa paras muurari Béla Sipöcz perheensä parissa. Hänen vaimonsa toimii apulaisena Budapestin IV alueen terveystalossa ja hänen miniänsä hallintovirkailijana hehkulamppu- ja sähkölaitoksella.

Kuinka "ANATOMIAA TAITEILIJOILLE" syntyi

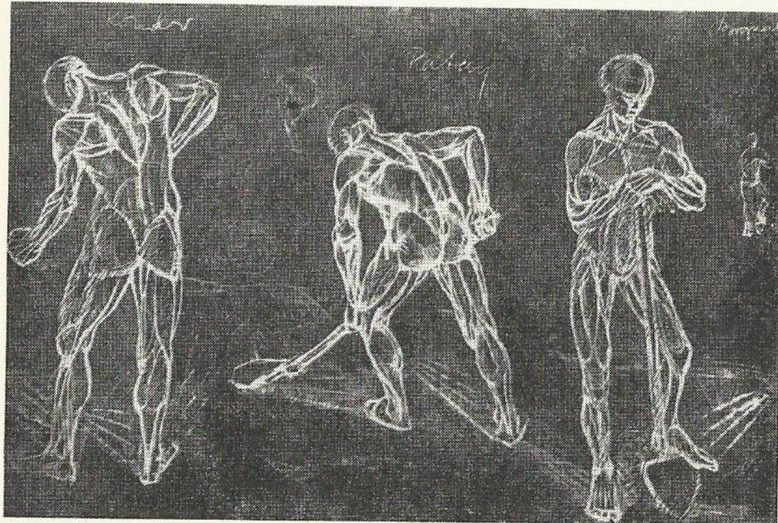
Kossuth-palkinnon saanut Jenö Barcsay kertoo teoksestaan

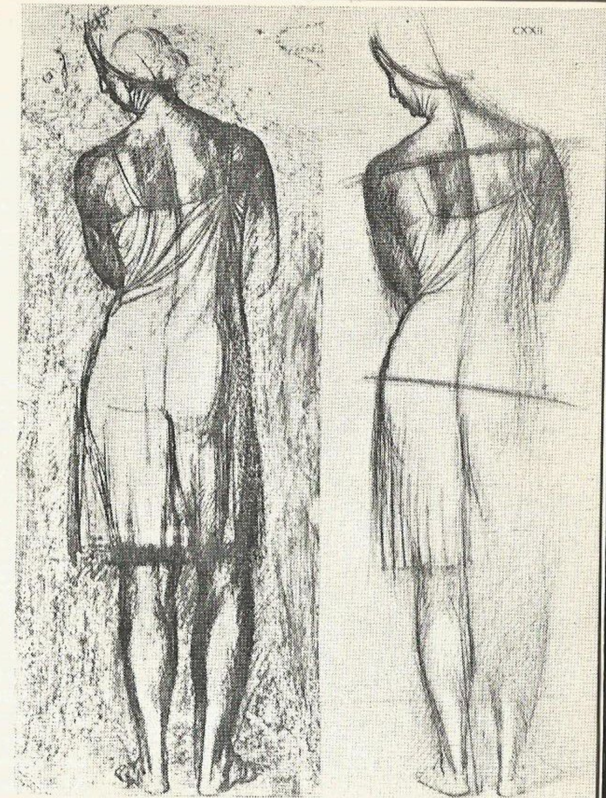
Huomattava merkitys sekä tiede- että taide-elämälle Unkarissa oli Jenö Barcsayn rikkaasti kuvitetun teoksen "Anatomiaa taiteilijoille" ilmestymisellä äskettäin. Hänen teoksessaan yhtyy tieteellinen asiantuntemus ja syvä taiteellinen näkemys. Vasta äskettäin teos on saapunut kirjakauppoihin, vaikka siitä oli jo viime vuoden lopussa muutamia kappaleita painettu valmiiksi. "Anatomiaa taiteilijoille" nimettiin "vuoden 1953 kauneimmaksi kirjaksi". Seuraavassa kertoo Jenö Barcsay tuon kauan kaivatun teoksen syntyvaiheista:

Ihmisruumiin rakenteen tuntemus on kaiken kuvataiteen perusedellytyksiä. Jos tuo tuntemus puuttuu, emme pysty ilmentämään ihmisen fyysillistä olemusta emmekä myöskään hänen tunnemaailmansa moninaisia vivahteita. Tuon tuntemuksen puuttuessa tuskin lainkaan voimme hahmotella lepäävän tai liikkuvan henkilön ulkonaisia ja sisäisiä ääriviivoja. Ihmisen luu- ja lihasjärjestelmä on erittäin monimutkainen rakennelma, jossa jo vähäisimmälläkin liikkeellä on kokonaisuuteen ratkaiseva, tasapainon ja muodot täydellisesti muuttava vaikutus. Taiteilija luo katseensa välityksellä kuvan ihmisestä, siksi hänen täytyy läpikotaisin tuntea sekä ihmisen ulkokuori että sen alle kätkeytyvä luu- ja lihasjärjestelmä.

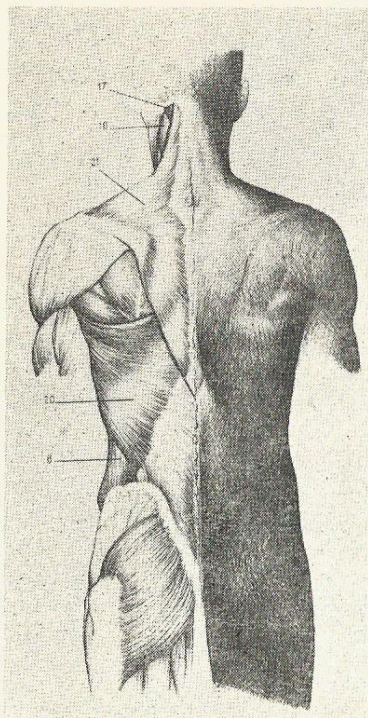
Olen aina tajunnut, että taiteellisen näkemyksen perustana on luonnon muotojen tuntemus. Kuitenkin vasta vapautuksen jälkeen minun oli mahdollista ryhtyä syventämään anatomisia tietojani. Ennen sitä olin opettanut erilaisissa kouluissa köyhiä oppilaita, joiden kurjat elämänolosuhteet eivät suoneet heille mahdollisuutta valmistautua kotona tunteja varten. Minun oli siis käytettävä opetusmenetelmiä, jotka tekivät oppilailleni mahdolliseksi jo koulussa oppitunnin aikana perehtyä opintoaineeseen, niin ettei heille tarvinnut sälyttää kotitehtäviä. Tästä syystä otti muistin varassa suoritettava työ opetusmenetelmässäni yhä suuremman tilan. Kun vuonna 1945 sain kuvataiteiden korkeakoulussa anatomian oppituolin, perustin myös silloisen opetustyöni noille pedagogisille menetelmille. Ensi aikoina, kun olin korkeakoulun professori, aloin tehdä omaa käyttöäni varten muistiinpanoja. Sitä jatkui, ja 8 vuoden kuluessa minulle on kertynyt noin 1200 piirrosta käsittävä aineisto.

Eräänä päivänä kutsui kuvataiteiden korkeakoulun ylijohtaja Sándor Bortnyik minut luokseen ja kehoitti minua julkaisemaan aineistoni kirjan muodossa, koska sellaisen teoksen puute kipeästi tunnettiin korkeakoulun opiskelijain keskuudessa. Pyrin kaikin mahdollisin tavoin syventymään tuohon tehtävään, joka oli mielestäni suuri ja tärkeä. Kesän alkaessa ryhdyin tutkimaan erilaisia anatomisia kysymyksiä, sillä minua oli myös vi-

Jenö Barcsayn teos "Anatomiaa taiteilijoille" on tärkeä oppikirja kaikille, jotka haluavat perehtyä ihmisruumiin monimutkaiseen luu- ja lihasjärjestelmään. — Kuvat tällä aukealla ovat Barcsayn kirjasta.

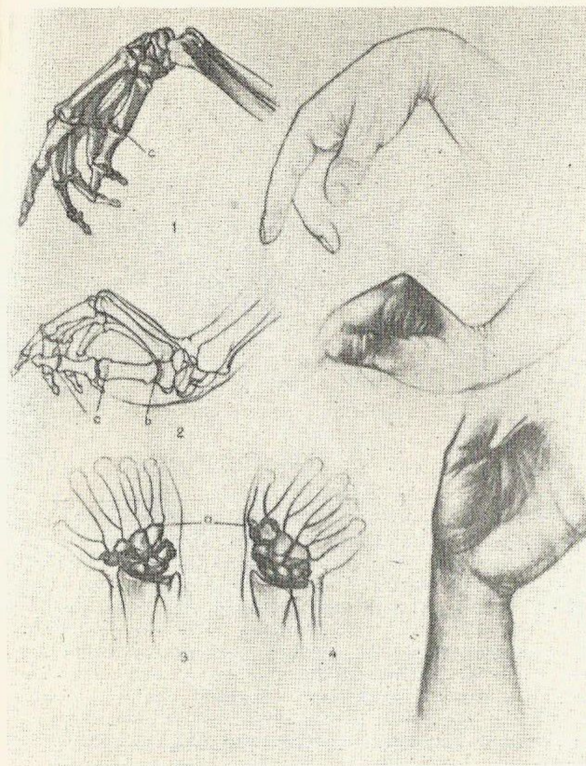
ralliselta taholta kehoitettu taiteilijoille tarkoitetun anatomisen teoksen laadintaan. Otin nyt kosketuksen eräisiin maalari- ja kuvanveistäjäystäviini. Keskustelin kirjaani liittyvistä kysymyksistä varsinkin Pál Pátzayn ja István Szönyin kanssa. Samaan aikaan otin yhteyden myös topografisen anatomian instituutin avustajaan tri Barnabás Somogyihin. Hän antoi minulle neuvoillaan ja kojeillaan siinä määrin apua, että pystyin laatimaan lihaksistoa käsittelevän osan kirjassani tieteellisen tarkaksi. Talven aikana kului tin työssäni 3 kuukautta topografisen anatomian instituutissa, ja voin sanoa, että minua auttoivat siellä kaikki lääkäreistä aina apulaisiin saakka. Niin saatoin havainnollisesti todeta, että tiede ja taide sivuavat ja tukevat toisiaan.

Mitä pitemmälle pääsin työssäni, sitä vaikeammaksi sen pääkysymykset muodostuivat. Melkein joka viikko otin yhteyden taidehistorioitsija Károly Lykaan näyttääkseni hänelle laatimiani piirustuksia tai pyytääkseni häneltä apua muissa kysymyksissä. Hänen neuvonsa antoivat joka kerran työlleni arvokasta kannustusta. Työintoni ei hetkeksikään lamautunut, sillä yhä uusia kysymyksiä kohosi esiin kannustaen minua eteenpäin. Kuvamateriaalissa ovat myös oppilaani antaneet apuaan 50—60 piirroksen laadinnassa. Pidän suurimpana saavutuksenani, että nämä nuoret, jotka vielä pari kolme vuotta sitten kuokkivat pelloilla tai niittivät vainioilla, jo nyt pystyivät laatimaan sellaisia anatomisia piirroksia, ettei niitä kypsien taiteilijoidenkaan tarvitsisi hävetä.

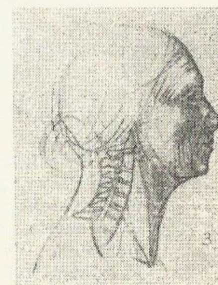
Oppilaani ovat lähellä sydäntäni ja minulla on tunne, että myös he pitävät minua arvossa. Pedagoginen työni on saanut tunnustusta myös viralliselta taholta, sillä opintovuonna 1952—1953 minut palkittiin Unkarin kansantasavallan kultaisella ansiomitalilla.

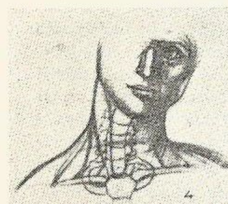
Teokseni rakenne ja opetustapa perustuvat kokemuksiin, jotka olen koonnut toimiessani opettajana kuvataiteiden korkeakoulussa. Olen pyrkinyt käyttämään hyväkseni myös menneinä aikoina saavutettuja tuloksia.

Yllä: Lihaksien täydellinen tuntemus on välttämätön taiteilijalle, jotta hän voisi oikein kuvata ihmisruumista sen eri asennoissa. — Viereisellä sivulla: Harjoitelmia erilaisista pään asennoista sekä käsien ja jalkojen liikkeistä.

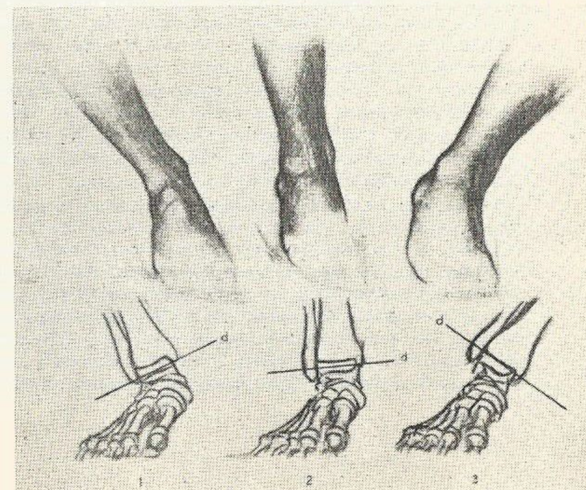

Unkarin valtion kansantanssiyhtye

ja

"Häät Ecserissä"

UNKARISSA on herännyt eloon todellinen kansantaiteen perinteitten nousukausi. Voidaan puhua jopa elävästä kansanliikkeestä. Vanhojen tapojen, kansallispukujen, laulujen ja tanssien rikas kauneusmaailma on loihdittu esiin unohduksen kätköistä. Tässä työssä on Unkarin valtion kansantanssiyhtyeellä ainoalaatuisen tärkeä osuus. Se on mainitun kansanliikkeen ylväs aikaansaannos. Ennenkuulumattoman lyhyessä ajassa tämä alunperin taiteilijoista kokoonpantu yhtye on jo nyt saavuttanut kaikkialla, missä se on ennättänyt esiintyä, poikkeuksellista suosiota. Paitsi ammattitaiteilijoita yhtyeeseen kuuluu lahjakkaita nuoria, jotka valtion koulussa ovat harjoittaneet musiikki-, laulu- ja tanssiopintoja. Vuosittain yhtyeen jäsenistöä täydennetään uusilla lahjakkailla kyvyillä. Näin ryhmän esitykset ovat päässeet kohoamaan yhä korkeammalle taiteelliselle tasolle.

Yhtye perustettiin vasta 1950 ja siihen kuuluu nykyisin noin 160 jäsentä. Seurue on vieraillut Neuvostoliitossa, Tshekkoslovakiassa ja Berliinissä ja omassa maassaan se on kierrellyt kaikkialla suurella menestyksellä. Sen ohjelmisto on tavattoman laaja käsittäen etupäässä oman maan kansantansseja. Sitä täydennetään lakkaamatta yhä uusilla tansseilla, joita yhtye matkoillaan ympäri maata kerää. Nykyisin yhtye tarjoaakin poikkeuksellisen värikylläisen näyn ja sen näyttämöllinen toiminta pursuaa vauhdikasta, raikasta elämäniloa. On myöskin tarkoitus jatkuvilla opinnoilla kehittää yhä korkeammalle tasolle perinteellistä kansantietoutta, joka jo nyt on saanut niin kauniin ilmaisun kansanyhtyeen arvokkaissa esityksissä.

Maaseudun kylissä ja kaupungeissa oli herännyt elävä sivistyksellinen nousu, jonka seurauksena oli, että unohtuneet tavat joutuivat uudelleen tutkittaviksi. Jokavuotiset kulttuurijuhlat ympäri maata ovat myöskin vaikuttaneet kansantaiteen nousuun, sen uudestisyntymiseen. Tätä voimakasta nousua tukevat ja auttavat kansatieteilijät ja taiteilijat, jotka valitsevat yhtyeen taiteilijakuntaan uusia jäseniä heidän todellisten kykyjensä mukaan. Unkarilaisen musiikin ja kansanmusiikin suurin elävä persoonallisuus, Zoltan Kodaly on luonut yhtyeelle loistavan sävellyksen "Kallai Kettös", jonka esitys on yhtyeen suurin taiteellinen saavutus. Koristetaide, musiikki, kansantavat ja tanssit sulautuvat yhtyeen

Morsianta puetaan. Kuva filmistä "Häät Ecserissä".

esityksessä mahtavaksi eläväksi kokonaisuudeksi. Kansanperinteitten uusi kukoistuskausi tyydyttää näin myös kansan sivistyksellisiä tarpeita ja on nostattanut unkarilaisen kansankulttuurin huomattavan korkealle tasolle.

Vaikka Unkarin valtion kansanyhtye on vuosiltaan nuori, on se taiteen alalla eräs tämän hetken Unkarin suurimpia sivistyksellisiä saavutuksia.

UNKARIN TANSSITAIDE

Unkarin tanssitaide, johon tällä hetkellä sisältyy myöskin kansantanssin aiheitten ja tanssikuvioitten uudelleen muokattu sekä taiteellisuuteen kehitetty tanssimuoto, on sotien jälkeen johdettu ennätysmäiseen, suuria näköaloja aukovaan nousuun. Sivuuttaen tässä yhteydessä klassillisen baletin valtaisan kehityksen Unkarissa, voidaan puhua aivan yhtä suurenmoisesta saavutuksesta sen rinnalla, Unkarin valtion kansantanssiyhtyeen esiintymisestä. Niihin aikoihin, jolloin yhtye perustettiin, vieraili Unkarissa Neuvostoliiton kansantanssiyhtye johtajanaan maailmankuulu koreografi Igor Moisejev. Oli täysin luonnollista, että unkarilaiset halusivat käyttää hänen pätevyyttään saadakseen neuvoja samansuuntaisen yhtyeen perustamisessa. Suuri koreografi apulaisineen antoikin useamman kuukauden ajan ryhmälle arvokasta opetusta, mikä tietenkin muodostui ratkaisevaksi, suuntaa antavaksi taiteelliseksi lähtökohdaksi sen vastai-

selle toiminnalle. Näin unkarilaiset pääsivät osallisiksi Moisejevin vuosien varrella hankkimista kokemuksista ja käytännöllisestä työstä, jonka he mielellään omaksuivat. Unkarin kansantaide on ollut aina korkeatasoista ja niin yhtye säilytti kaikki sen luonteelle ominaiset piirteet esityksissään. Moisejevilta saadun opin tuloksena oli, että yhtyeen taiteellinen kypsyys saavutettiin pian.

UNKARIN VALTION KANSANTANSSIYHTYE ELOKUVASSA

Ei liene liioiteltua väittää, että Unkarin valtion kansantanssiyhtye, sellaisena kuin näimme sen lyhytelokuvassa "Häät Ecserissä", edustaa harvinaisen korkeatasoista taiteellista saavutusta tanssitaiteen alalla. Tämän yhtyeen esitykset johdattavat ajatukset vertailumielessä vain maailman parhaimpaan samansuuntaiseen tanssiyhtyeeseen, Neuvostoliiton valtion kansantanssiyhtyeeseen, jota johtaa Igor Moisejev. Tanssielokuva, johon ryhmään lähinnä ecseriläiset häät voidaan sijoittaa, on myös arvokas kulttuurielokuva. Filmiteknillisenä saavutuksena se on kerrassaan mahtava luomus, jossa tanssillinen kerronta tapahtuu rytmillisesti mielenkiintoisin korostuksin. Koreografi Rabai Miklos hallitsee hyvällä maulla suurien tanssijajoukkojen liikkeitä ja hänellä on varmana tukea antavana voimana värikkäästi soiva taustamusiikki. Maalauksellisuutta korostaa aito paikallisväritys ja pukujen kiehtova kauneus. Ihastuttavat liikuntasommitelmat noudattavat tyyliteltyä muotoa. Vanhojen unkarilaisten kansantanssien perusaskeleet on säilytetty, mutta uudessa tyylittelevässä muodossaan ne saavuttavat tarkan koristeellisen linjakauneuden. Elokuva tarjoaa nähtäväksi häiden valmistelut, niihin liittyvän seremonian ja vihdoin upean hääjuhlan, jossa kansantanssiyhtyeen taito pääsee näyttäytymään koko loistossaan. Ei ole vaikea huomata, että nämä tanssijat ovat ammattilaisia, joilla on tanssi veressään. Erityisesti kiintyy huomio miestanssijain laatusuorituksiin. He eivät tee suuria hyppyjä eivätkä akrobaattisia temppuja, mutta he hallitsevat mestarillisesti nopeat jalkaliikkeet vaihtuvissa rytmeissä. Heidän esityksensä tarjoaa voimaa ja notkeutta, jossa luontainen elämisen riemu saa sytyttävän ilmaisun hallittuna näyttämöllisenä tanssikuviointina. Elokuvassa esiintyy solistipari, morsian ja sulhanen, jotka osoittautuvat varmoiksi näyttelijä-tanssijoiksi. Heidän ympärilleen punoutuu tanssillinen toiminta värikkään valloittavana. Unkarin valtion kansantanssiyhtye edustaa varmaankin täsmällisyydessä, vauhdikkuudessa ja tanssillisessa taidossa erästä tämän hetken mielenkiintoisinta saavutusta kansankulttuurin alalla. Tällaisen elokuvan aikaansaaminen on vaatinut tietenkin paljon työtä, huolellista tutkimusta, mutta ennenkaikkea lämmintä kiinnostusta aihetta kohtaan. Unkarilaiset voivat hyvällä syyllä olla ylpeitä aikaansaannoksestaan samalla, kun he ovat tiennäyttäjiä monelle muulle maalle.

Uskomme, että unkarilaisella tanssitaiteella on jo nyt paljon ihailijoita vain tämän ainoan elokuvaväläyksen kautta. Toivottavaa onkin, että saamme tulevaisuudessa tutustua uudelleen tämän päivän Unkarin tanssitaiteeseen ja sen lahjakkaisiin edustajiin.

E. R. Valto

Suomi-Unkari Seura toimii

KEMIN OSASTO

Viime vuoden lopulla perustettu Kemin osaston jouhiorkesteri on syntysanojen lausumisesta lähtien harjoitellut ahkerasti ja säännöllisesti. Tulokset alkavatkin näkyä. Orkesteri on jo ehtinyt esiintyä osaston omissa ja vieläpä muidenkin kansalaisjärjestöjen tilaisuuksissa. Merkkitapaukseksi kuitenkin muodostui orkesterin ensimmäinen "Kahvikonsertti", joka pidettiin 25. 3. orkesterin johtajan kapellimestari Heikki Kotilan johdolla Murolan parantolan juhlasalissa, mistä se äänilaitteiden avulla välitettiin potilaiden huoneisiin. Ohjelma käsitti useita vaativia konserttikappaleita. Lisäksi taiteilija Martti Ohimaa lauloi ja osaston puheenjohtaja Eelis Ollanketo esitti seuran terveiset ja kuvaili tarkkaavaisille kuulijoille veljeskansamme kulttuurielämää.

Vierailukäynti Murolan parantolaan oli erittäin onnistunut. Matka sinne suoritettiin linja-autolla, ja mukana oli orkesterin lisäksi myös muita Kemin osaston jäseniä, yhteensä 43 henkilöä. Parantolan henkilökunta ja potilaat ottivat heidät sydämellisesti vastaan ja kestitsivät heitä vieraanvaraisesti. Kaunis keväinen Maarianpäivä vierähtikin rattoisasti iltaan musiikin, laulun ja toverillisen seurustelun merkeissä. Paluumatkalle lähdettäessä isäntäväki ja potilaat toivoivat toistekin saavansa osastomme jäsenet vieraikseen.

Eipä ehtinyt kulua kolmeakaan viikkoa, kun Kemin osastolle tuli jälleen tilaisuus muistaa Murolan parantolan potilaita. Osaston toimesta nimittäin lähetettiin unkarilainen "Lääkärin voitto"-filmi parantolan käyttöön. Filmi esitettiin parantolan henkilökunnalle ja potilaille.

Unkarin vapautumisen 9. vuosipäivän juhlan Kemin osasto vietti Rytikarissa Veitsiluodon Ty:n talossa. Tilaisuuden järjestäjät somistivat yhdistyksen ravintolasalin kauniiksi unkarilaisilla käsitöillä ja keramiikalla. Juhlapuheen piti rehtori Aaro Muurainen, minkä jälkeen esitettiin unkarilainen elokuva "Lääkärin voitto". Salintäyteinen yleisö seurasi kiinnostuneena ohjelmaa.

Kemin osaston orkesteri on valmistautunut nyt ensimmäiseen varsinaiseen julkiseen konserttiinsa. Alkuperäisen suunnitelman mukaan konsertti oli aiottu pitää Kemin Työväentalossa, mutta kun tuli tuhosi kemiläisten kulttuuriahjon, oli pakko muuttaa konsertin aikaa ja paikkaa. Nyt se on pidetty Kemin Pirtissä 28. 4.

Kun tiedämme, että Kemissä kuten muuallakin järjestö- ja kulttuuritoimintaan sopivista huoneistoista on huutava puute, ymmärrämme, mitä Kemin työväentalon palo merkitsee paikallisen väestön kulttuuri- ja järjestöelämälle, samoin myös oman seuramme osaston toiminnalle. Onneksi kemiläiset eivät ole jääneet kädet ristissä odottamaan, vaan ovat pohjalaisella riuskaotteisuudella ryhtyneet heti uutta taloa rakentamaan. Edistyksellinen kansamme on myös lähtenyt kemiläisiä auttamaan. Rahalahjoja on jo lähetetty uuden talon rakennustoimikunnalle ja lisää jatkuvasti kerätään. Muistakaamme kemiläisiä lahjoituksin. Nouskoon Kemiin entistä ehompi kansantalo, jossa voidaan jälleen harjoittaa rakentavaa ja rauhanomaista kulttuuritoimintaa.

UNKARILAINEN ELOKUVAVIIKKO

josta jo olemme aikaisemmin tämän lehden numeroissa kertoneet, onnistui erinomaisesti. Pääsyliput 8 eri näytäntöön jaettiin loppuun muutamassa päivässä, ja useille sadoille ihmisille oli vastattava kieltävästi heidän tiedustellessaan pääsylippuja näytäntöihin.

Elokuva "Rákóczin luutnantti" valloitti yleisön, ja erikoisesti nuorison, siitä huolimatta, vaikka filmissä ei ollut suomenkielistä tekstiä. Elokuva kertoo Unkarin kansan taisteluista 1700-luvulla ja on kauttaaltaan vauhdikas ja reipasotteinen.

Voimakashenkisestä "Meri on noussut"-filmistä puuttuivat myös suomen- ja ruotsinkieliset tekstit. Kun lisäksi filmi on tavallista pitempi ja sisältää paljon keskusteluja, kävi sen seuraaminen suurelle yleisölle vaikeaksi. Luonnontieteellinen elokuva "Keväästä syyslehtien tanssiin" herätti suurta ihastusta kaikkien katsojain keskuudessa. Elokuvaviikon ohjelmassa oli myös loistava musiikkifilmi "Erkel" ja tri Semmelweisin elämää kuvaava "Lääkärin voitto".

Filmiviikon aikana kävi unkarilaisia elokuvia katsomassa 6.600 henkilöä. Tällöin useat heistä esittivät meille kysymyksen, miksi maamme elokuvateattereissa nykyään esitetään niin vähän veljeskansamme filmejä, vaikka Unkarissa tuotetaan jo näin ihastuttavia elokuvia. Tällaisen kysymyksen esittäminen on tosiaan aiheellista. Toivokaamme, että tässä suhteessa teattereissamme piakkoin saadaan parannus aikaan.

UNKARIN KANSAN VAPAUTUKSEN 9. VUOSIPÄIVÄN JUHLA HELSINGISSÄ

pidettiin 3. 4. elokuvateatteri Capitolissa. Arvovaltaisten kutsuvieraiden joukossa nähtiin pääministeri Sakari Tuomioja, ministeri ja rouva Dömötör sekä lukuisia diplomaattikunnan edustajia.

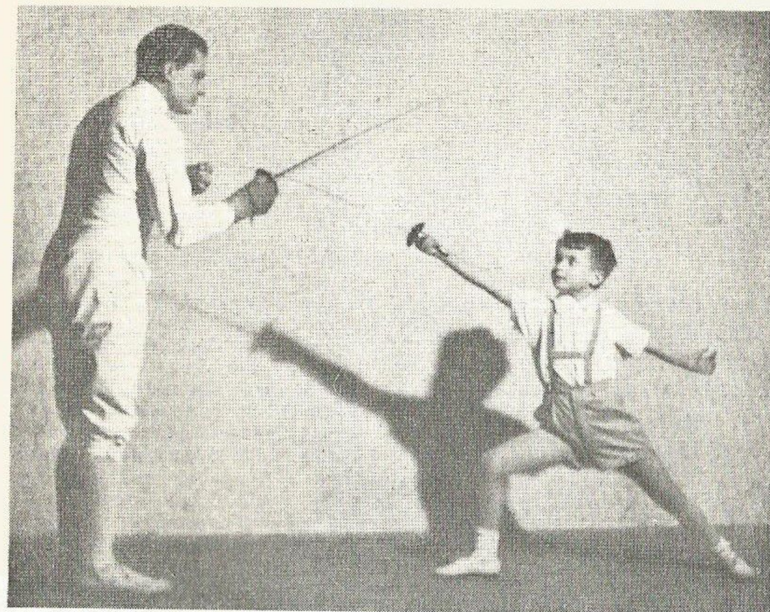
Seuran puheenjohtaja Ele Alenius lausui avaussanat, minkä jälkeen taiteilija Usko Aron yhtye esitti Ferenc Szabón erään sävellyksen. Juhlapuheen piti eduskunnan varapuhemies Toivo Kujala, joka kuvaili Unkarin kansan historiallista kehitystä sekä osoitti, miten sukulaiskansamme vapautuksen jälkeisenä aikana on voimakkaasti kehittänyt maansa tuotantoa ja kulttuurielämää. Lopuksi puhuja esitti tervehdyksen veljeskansallemme ja toivotti Unkarille rauhaa, jotta sen voimakas kehitys voisi menestyksellisesti jatkua.

Tilaisuuden päätteeksi esitettiin nelljä lyhytelokuvaa: aito unkarilainen musiikkifilmi "Lisztin II unkarilainen rapsodia", viehättävä kansantanssifilmi "Häät Ecserissä", maailmankuulun unkarilaisen taidemaalari Mihály Munkácsyn taidetta esittävä elokuva sekä Budapestin Kansanstadionin avajaisjuhlasta valmistettu filmi "Voiman ja kauneuden juhla". Yleisö palkitsi filmiesitykset runsain suosionosoituksin.

UNKARIN VOIMISTELUJOUKKUE

saapui Seutulan lentokentälle sunnuntaina 25. 4. osallistuakseen Helsingissä Tshekkoslovakia — Unkari — Suomi voimistelumaaotteluun. Kentällä olivat vieraita vastassa Unkarin lähetystön, voimistelun yhteistoimikunnan ja Suomi—Unkari Seuran edustajat. Joukkue käsitti 13 henkliöä, joista 8 oli voimistelijaa. Unkarilaisista voimistelijoista on kuvaus toisaalla lehdessämme. Unkarilaiset poistuivat maastamme 29. 4.

S i h t e e r i.

Gyuri on saanut osuman isäukkoon.

Aladár Gerevich valmistautuu poikiensa kanssa v. 1954 mestaruuskilpailuihin

Pikku poika ei ole vielä täyttänyt kahdeksaa vuotta, mutta hänen äänensä voima riittäisi jo isommallekin viikarille, kun hän huutaa:

"Olen saanut osuman isäukkoon!"

Millä hän on osunut isäänsä? Floretilla.

Pienen pojan nimi on Gyuri Gerevich. Hän on Budapestin Krisztina-piirin pohjakoulun toisen luokan oppilas, miekkailun kuuluisan olympiavoittajan ja maailmanmestarin Aladár Gerevichin poika. Hänen äitinsä on myös nimekäs unkarilainen floretti-taituri Erna Bogáti. On itsestään selvää, että isäukko, ts. Aladár Gerevich antaa molemmille pojilleen opetusta miekkailussa ja myös florettimiekkailussa. Myös hänet itsensä tutustutti hänen oma isänsä jaloon miekkailu-urheiluun jo hänen lapsena ollessaan.

Isoisä, Aladár Gerevich vanhempi oli miekkailun opettaja. Pikku "Ali" varttui sapelien ja florettien keskellä. Miekkailusali oli hänen päiväkotinsa. Ei ole ihme, jos miekkailu täyttää hänen elämänsä. Kun Aladár Gerevich ensi kerran Budapestissä osallistui

miekkailuotteluun, meni Ervin Mészáros, kaikkien aikojen maineikas mestari, joka oli tunnettu omalaatuisista päähänpistoistaan ja siitä, että hän vain äärimmäisen harvoin sinutteli ketään, nuorukaisen luokse ja sanoi:

"Teistä tulee vielä kuuluisa miekkailija . . . Terve, Sinä!"

Niin, Aladár Gerevich täytti häneen kiinnitetyt toiveet. Hänestä tuli todellakin maailman etevin sapelimiekkailija. Hänen vaimonsa, Erna Bogáti on kaksitoistakertainen Unkarin mestari ja ollut viisi kertaa mukana maailmanmestaruuden voittaneessa unkarilaisessa naisjoukkueessa. Henkilökohtaisessa kilvassa maailmanmestaruudesta hän on kaksi kertaa päässyt toiselle sijalle. Heillä on kaksi poikaa. Toinen on jo edellä mainittu Gyuri, toinen Pali, joka menee nyt pohjakoulun ensimmäiselle luokalle. Molemmat ovat vilkkaita, iloisia lapsia. He eivät ole hiljaa hetkeäkään ja pysyvät paikallaan vain nukkuessaan. Isää he nykyisin kuitenkin lähestyvät varovaisesti, sillä he tietävät hänen valmentautuvan vuoden 1954 maailmanmestaruuskilpailuihin, jotka pidetään Luxemburgissa. Häntä ympäröi myös nuorekas ihailu, joka perustuu hänen voittoonsa Lontoon olympialaisissa. Niihin aikoihin hän sai kotoaan tiedoituksen, että Budapestissä oli ilmestynyt maailmaan pieni Pali juuri hänen voittonsa hetkenä. Palikin on tuosta asiasta sangen ylpeä, ja kun hänellä itsellään ei satu olemaan florettia vielä kädessään, hän seuraa vilkkaalla mielenkiinnolla vanhemman veljensä liikkeitä. Aladár Gerevich harjoittelee joka päivä ja kaksi kertaa viikossa hän ottaa myös lapset mukaansa harjoituksiin. Iltaisin opiskellaan. Gyuri, jolla on hyvä käsityskyky, lukee isäukolle koulutehtäviään. Mutta Gyuri tietää vielä muitakin "tehtäviä", hän tuntee kappaleen vanhempiaan koskevaa urheilun historiaa:

"Isäukolla on viisi olympialaista kultamitalia. Ensimmäisen hän sai v. 1932 Los Angelesin olympiakisoissa, joihin hän osallistui sapelimiekkailujoukkueen jäsenenä. Toisen mitalin hän sai Berliinin olympialaisissa 1936, samoin joukkuevoiton perusteella. Kolmannen ja neljännen mitalinsa hän sai Lontoon olympialaisissa 1948 saavuttaen henkilökohtaisen voiton sapelimiekkailussa ja ollen myös voittoisan joukkueen jäsen. Sitten hän voitti sapelimiekkailun myös Tukholmassa v. 1951 järjestetyissä miekkailun maailmanmestaruuskilpailuissa. Viimeksi v. 1952 Helsingin olympialaisissa hän sai viidennen kultamitalinsa sapelimiekkailujoukkueen jäsenenä."

Pieni miehenalku sekaantuu sanoissaan, mutta me jatkamme hänen sijastaan. Suuri uroteko on myös se, että Gerevich on kaksi kertaa voittanut Unkarin mestaruuden sapelimiekkailussa ja viisi kertaa florettimiekkailussa. Parhaiden unkarilaisten miekkailijain voittaminen ei ole helppo asia. Luxemburgissa tänä vuonna järjestettävissä maailmanmestaruuskilpailuissa hän tulee osallistumaan henkilökohtaiseen sapelikilpaan sekä olemaan mukana sapeli- ja florettijoukkueissa.

Gyuri huutaa jokaista yksityistä tavua painostaen puheemme lomaan:

"Ja isä-uk-ko tu-lee voit-ta-maan maa-il-man-mes-ta-ruu-den!"

Palkinto onnistuneesta harjoituksesta saadaan sokerileipomossa.

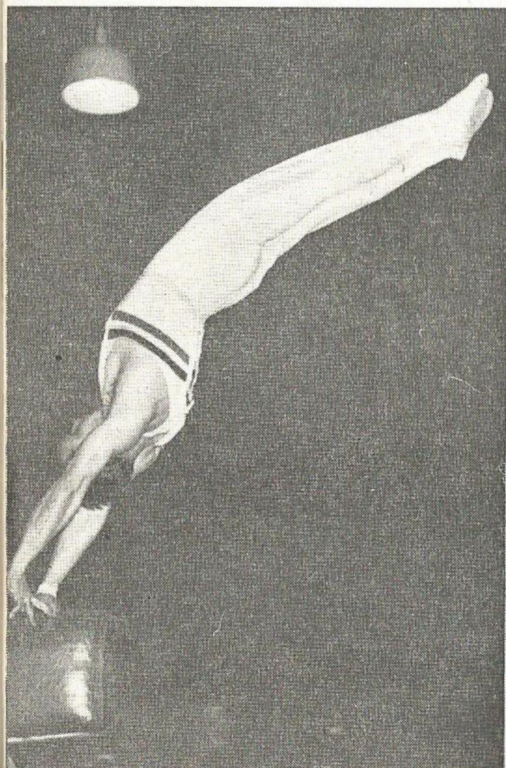

Leikissä ja työssä on Aladár Gerevich poikiensa paras toveri.

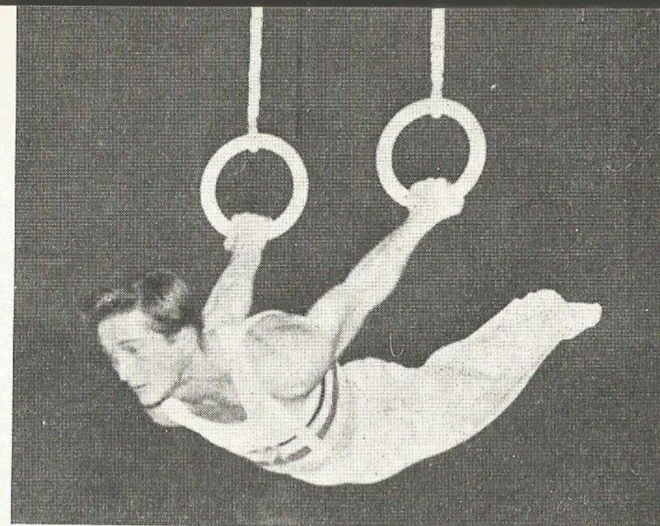
Unkarin voimistelijat vierailivat Helsingissä

Unkari on maanosamme vanhimpia ja tunnetuimpia voimistelumaita. Suomen ja heimoveljiemme kilpailusuhteet voimistelussa eivät myöskään ole tämän päivän tuote. Jo vuoden 1928 olympiakisoissa Amsterdamissa kohtasivat suomalaiset ja unkarilaiset ensi kertaa ja neljää vuotta myöhemmin, jolloin olympialippu liehui Los Angelesissa, oli kiista entistä kovempi. Suomi voitti silloin Unkarin niukasti joukkuekilvassa, mutta magyarien S. Pelle oli mieskohtaisessa kilpailussa suomalaisia parempi. 1933 oli Suomella ensimmäinen voimistelumaaottelu, ja mikä oli sen luonnollisempaa, että vastustajana oli Unkari, joka sillä kertaa voitti. Seuraavana vuonna oli Suomen vuoro voittaa. Vuoden 1934 jälkeen seurasi pitkä tauko, seuraava maaottelu oli vasta v. 1943. Suomi voitti joukkuekilvan, mutta Ferenc Pataki oli mieskohtaisesti paras. Lontoon olympialaisissa Suomi voitti kultaa joukkuekilpailussa, mutta unkarilaisetkaan eivät olleet kaukana, sillä he tulivat pronssitilalle. Voittipa "kumimieheksi" ristitty Pataki kultaa permantoliikkeellään. 1949 Unkari voitti maaottelussa Suomen ja sen jälkeen oli Suomi Helsingin olympiakisoissa puolestaan Unkaria parempi. TUL:n voimistelijat kävivät Budapestissä tammikuussa ja hävisivät selvästi.

Voimistelijaveteraani Ferenc P a t a k i hyppäämässä.

Tältä pohjalta lähtien ei ole vaikea arvata, että unkarilaisten voimistelijain Helsingin vierailua odotettiin jännityksellä. Edessä olevien voimistelun maailmanmestaruuskilpailujen vuoksi haluttiin erikoisesti nähdä, minkälainen on unkarilaisten nykykunto. Mutta heimoveljillämme oli huonoa onnea. He myöhäistyivät Helsinkiin tulossaan 2,5 vuorokautta ja joutuivat niinollen kolmimaaotteluun Suomea ja Tshekkoslovakiaa vastaan matkarasitusten uuvuttamina. Uupumus näkyi erikoisesti maaottelun ensimmäisenä päivänä, jolloin suoritettiin pakolliset liikkeet. Miehiltä oli herkkyys poissa ja se pudotti heidät kilpailussa armotta pois kärkikamppailusta. Toisena päivänä oli unkarilaisten omavalintaisissa paljon nähtävää, sillä heidän jo perinteellisesti mielikuvitusrikas liikesarjojen sommittelunsa näyttää yhä elävän. Heimoveljemme olivat tällä kertaa kyllä selvästi suomalaisia ja tshekkejä jäljessä, mutta niiden kahden kuukauden aikana, jotka ovat jäljellä ennen maailmanmestaruuskilpailuja, heillä on vielä mahdollisuuksia kohentaa tasoaan.

Sandor R e t h y renkailla.

"Veteraani" Ferenc P a t a k i osoittautui yhä edelleen maansa parhaaksi jääden kuitenkin henkilökohtaisessa kilvassa peräti yhdennelletoista sijalle suomalaisten ja tshekkien jälkeen. Patakin kunto tuntui melkoisen varmalta, sillä hänellä jäi vain kaksi telinettä alle 9 pisteen, pakollisten hevonen ja omavalintaisten rekki. Permanto on edelleenkin Patakin paras teline ja sillä hän sai pakollisissa 9,35 ja omavalintaisissa 9,40. Ferenc K e m e n y on jo vuosia tunnettu rengasmiehenä ja tällä telineellä hän oli koko kilpailun paras saaden 9,70 sekä pakollisissa että vapaavalintaisissa. Näiden lisäksi kuuluivat joukkueeseen ikämiehet Ferenc V a r k o i, Laszlo B a r a n y a i, Janos K l e n c s ja hiukan nuorempaan polveen kuuluvat Attila T a k a c s, Karoly K o c s i s ja Sandor R e t h y. Unkarin voimistelussa ei verenkierto ole ollut niin nopeaa kuin muissa lajeissa, sen osoitti joukkueen "vanhuus". Joukkueen johtaja vakuutti kuitenkin, että nuoria on nousemassa, mutta heillä ei ole vielä sitä varmuutta, jota maaotteluissa kaivataan.

"Mies se on hävinnytkin", sanoo suomalainen sananparsi ja unkarilaiset ansaitsevat täyden kiitoksen käynnistään. Tappio kannustanee heitä entistä uutterampaan työhön voimistelun nostamiseksi samaan tapaan kuin heimoveljiemme muut urheilunalat ovat edistyneet.

Voitto Raatikainen

LYHYESTI UNKARISTA

UNKARIN OSASTO FRANKFURT AM MAININ KEVÄTMESSUILLA. Eräs Frankfurt am Mainin tämänvuotisten kevätmessujen eniten mielenkiintoa herättäneistä paviljongeista on ollut Unkarin osasto, missä oli näytteillä mm. porsliinitavaroita, urheilutarvikkeita, tekstiilejä, turkiksia, neulepuseroita, elintarvikkeita, viinejä, ompelukoneita ja polkupyöriä.

UUSI RAUTATIESILTA TONAVAN YLI. Komáromin luona Tonavan yli johtaneen rautatiesillan tilalle rakennetaan uusi. Tämä sillanrakennustyö on useissa suhteissa merkittävä: ensiksikin sen johdosta, että se on viimeinen Tonavan yli johtaneiden, sodan tuhoamien siltojen jälleenrakennustöistä. Saksalaiset eivät olleet tuhonneet ainoastaan sillan teräsrakenteita, vaan myös pilarit perustuksiaan myöten. Siksi täytyi kannatinpilarien jälleenrakennustyö aloittaa 10—12 metriä veden pinnan alapuolelta. Toiseksi on silta merkittävä sen johdosta, että se yhdistää Unkarin ja Tshekkoslovakian tasavallat toisiinsa palvellen molempien maiden välistä kauppaa ja muita suhteita. Etu on molemminpuolinen ja niinpä silta rakennetaankin Unkarin ja Tshekkoslovakian yhteistoimin. Rannan tukimuurien kiveys on jo valmis.

OIKAISU Suomi-Unkari lehden huhtikuun numerossa olleeseen kirjoitukseen "Erään unkarilaisen komitaatin vaiheet vapautuksesta nykypäiviin". Sivulla 14 tulee ensimmäisen kappaleen toisen lauseen olla: "Vehnän keskimääräinen sato esim. oli 850 kiloa holdia kohden (hold=0,57 hehtaaria), mutta esim. Győrvárin "Uusi elämä"-nimisessä tuotanto-osuuskunnassa saatiin talvivehnästä 1.550 kilon keskimääräinen sato holdia kohden."

UNKARIN RADIO

lähettää suomenkielistä ohjelmaa joka päivä klo 7.30—8 ja klo 17.30—18 (Suomen aikaa) aaltopituudella 252,75 m ja klo 18.30—19 aaltopituudella 30,5 ja 48 m. Seuratkaa Unkarin kulttuuri- ja talouselämän tapahtumia Unkarin radion välityksellä. Keskiviikkoisin vastataan kuulijain kirjeisiin, sunnuntaisin on katsaus viikon tapahtumiin, myös toivekonsertteja järjestetään.

Kuulijoita pyydetään lähettämään toivomuksensa joko suoraan Unkarin radiolle os. Magyar Rádió, Budapest, Magyarország tai Suomi-Unkari Seuralle os. Mikonkatu 8 A 13 Helsinki.

Suomi-Unkari Seura

Toimisto: Mikonkatu 8 A 13, Helsinki, puh. 52 823, toimisto avoinna joka arkipäivä klo 9—17.

Puheenjohtaja: Ele Alenius, Meritullink. 32 C. 22, puh. 39 185.

Sihteeri: Toivo Salonen, Pengerk. 17 C 91, puh. 52 823 ja 72 219.

